tate nec ſervus, neque Magiſtratus, eo anno, quo Magiſtratu funguntur; ſed neque gubernatores, neque ii qui in conſilium aliquod vocantur." Referunt Ælianus *l. 10. var. hiſt. c. 9.* Diodorus Siculus *l. 4. c. 3.* Et in lege veteri Sacerdotibus uſus vini interdictus erat, *Levitici c. 9. 10. & 11.* apud Moſcovitas ſacrificantes vinum guſtare prohibentur; Sigiſmundus *de rebus Moſcovit. fol. 29.* Et primis Eccleſiæ ſæculis Virginibus Deo ſacratis vinum interdicebatur. D. Hieronymus *in ep. ad Euſtochium*, ibi: "Sponſa Chriſti vinum fugat pro veneno." Notavit Cironius *ad tit. de ſtatu monach.* Recte ergo in præſenti ſtatuitur, clericos crapulæ, aut ebrietati deditos, monitione præmiſſa eſſe ſuſpendendos. Plura de ebrietatis damnis D. Aug. *tract. 17. de ebrietate*; Clemens *l. 2. pedag. c. 2.* Mendoza omnino videndus *in l. 1. Regum, c. 1. n. 15. annot. 11.* ubi inter alia probat, quod ebrii ſunt brutis, & diabolo deteriores, & filii Belial, & ſine jugo, & apoſtatæ; & quod ebrietas eſt peſtilentia, inſanabile venenum, libidinis, & ſomnolentiæ comes, cædium mater; & rationis naufragium; Solorz. *t. 2. de jure ind. l. 1. cap. 14. n. 76.*

7 *Reſpondetur difficultatib.* Nec obſtat dubitandi ratio ſupra expenſa, deducta ex Apoſtolo ad Coloſſ. nam D. Paulus ibi non improbat ſobrietatem, aut jejunia ab Eccleſia indicta, ad edomandam carnis petulantiam; ſed impugnat Judæorum abſtinentiam, qui certis cibis nunquam utebantur, eo quod ſecundum præcepta cæremonialia legis veteris immundi erant: ſic enim Gentium Doctor ibidem ait; "Nemo vos judicet in cibo, & potu, aut in parte diei feſti, aut Neomeniæ, aut Sabbatorum:" ut docuit Bellarminus *de Romano Pontif. l. 8. c. 48.* Similiter auctoritas Divi Matthæi exponenda eſt cum D. Thoma *2. 2. q. 148. art. 1.* aſſerendo, quod id quod intrat in hominem per modum cibi, non coinquinat eum ſpiritualiter; ſecundum ſubſtantiam, & naturam: ſed Judæi, quos Dominus ibi increpabat, exiſtimabant quod aliqui cibi eos immundos redderent, non propter figuram, ſed propter propriam naturam: inordinata autem ciborum concupiſcentia ſpiritualiter hominem coinquinat. Nec obſtat augmentum difficultatis deductum ex variis ſacræ Paginæ locis; nam ebrius præter notam ſignificationem, de qua accipitur in præſenti, pro pleno, & ad ſaturitatem uſque refecto accipitur. Plautus ebriam cœnam dixit, ideſt opiparam, quo modo ebrietas, & inebriatio accipitur pro ſaturitate, & plenitudine ſpirituali, aut temporali in ſacra Pagina, ut poſt Divum Auguſtin. *q. 144. in Geneſim*, notavit Bethemerus in phraſibus ſacræ Scripturæ, *verbo Ebrietas*. Nec obſtat ultimum augmentum difficultatis; nam in præſenti nimia bibacitas, ſeu ingurgitatio uſque ad ebrietatem, non autem modicus vini uſus prohibetur; vinum enim cum temperantia ad plura prodeſt, unde Apoſtolus *ad Timotheum c. 5.* monet, ut utatur modico vino, propter ſtomachum, & Eccleſiaſticus *c. 31.* docet, quod exultatio animæ, & corporis vinum eſt moderate potatum, & ſtatim ſanitas eſt animæ, & corporis ſobrius potus; fugat enim curas; Tibullus:

Sæpe ego tentavi curas expellere vino.

Ovidius *l. 3. de arte.*

Cura fugit multo, diluiturque mero.

Unde Philoſophus Anacharſis dicebat, primam in menſa crateram pertinere ad ſitim; ſecundam ad hilaritatem: tertiam ad voluptatem; quartam ad inſaniam: late commendavit vini virtutes Salmutius *ad memorab. Pancirolæ, tit. 25.* Majolus *dier. canicul. fol. 273. & 566.* Valleſ. *in ſacra Philoſ. cap. 17.* Levinus Lemnius *de plantis c. 25.*

8 *Exponitur textus in c. quando, 44. diſt.* Sed adhuc ſupra traditis obſtat textus *in c. quando 44. d.* ubi Patres Concilii Nan. ſtatuunt, clericos ad collationem accedere debere, ita ut per inhoneſta convivia non ſe invicem gravent. Et in calce textus hæc proponunt verba: "Et ideo peractis omnibus, qui voluerint, panem cum charitate in domo fratris ſui ſimul cum fratribus frangant & ſinguli ſingulos bibere faciant, & maxime ultra tertiam vicem poculum non contingant." Ex quibus apparet, poſſe clericos ſe ad invicem invitare ad bibendum, & uſque ad tertiam vicem poculum ſumere. Pro cujus difficultatis ſolutione dicendum eſt, quod licet clericis prohibitum ſit ſe publice & coram laicis ad potandum invitare, tamen privatim inter ſe id facere poſſunt, dummodo oculi eorum non graventur; nec ebrietas timeatur: unde caute Patres ajunt, ne ultra tertiam vicem poculum contingant, qui numerus eſt terminus temperatorum, ut de Auguſto refert Svetonius, ter tantum bibere ſolitum: idem de Juſtino refert Corrippus *l. 3.* idque lege convivali cautum fuiſſe referunt Plinius *l. 28. c. 6.* Petronius *in ſatyr.* ibi: "Excuſare cœpit moram, quod amica ſe non „ dimiſiſſet, tribus niſi potionibus ex lege ſervatis." Erantque antiquitus Magiſtratus, qui convivas, ne ſe nimio vino polluerent, legis ſympoſiacæ admonerent, ut ex Platone, & Varrone notat Savarus *ad Sidonium l. 1. epiſt. 2. verbo Scyphorum*. Merito ergo *in d. c. quando*, permittitur clericis uſque ad tertiam vicem poculum ſumere, cum eo numero etiam viri temperati utantur.

9 *Explicatur c. ſi conſtiterit 12. de accuſat.* Denique opponi poteſt textus *in c. ſi conſtiterit 12. de accuſat.* ubi agitur de clerico ebrioſo, qui in taberna pernoctavit, & ſequenti die præmiſſa dormitione Miſſam cantavit. Et deciditur, quod ſi Eccleſiam in commendam tantum habebat, Epiſcopus ei perpetuum imponat ſilentium; ſi autem eam in titulum obtinebat, & non conſtet eum delictum perpetraſſe, ob quod beneficio ſit privandus, Eccleſiam ipſam pacifice retineat. Ex quo textu expreſſe conſtat, ob ebrietatem clericum beneficio privari non poſſe: ergo non recte in præſenti docetur, clericum vinolentum, nec monitione præmiſſa deſiſtentem, beneficio, & officio ſuſpendendum eſſe. Pro cujus difficultatis ſolutione dicendum eſt, ſuſpenſionem, de qua in præſenti, non eſſe perpetuam, ſed temporariam, ut probat Suarez *de cenſur. diſp. 25. ſect. 2. n. 8.* unde cum *in d. c. ſi conſtiterit*, ageretur de privatione beneficii perpetua, recte docetur, quod niſi aliud crimen probatum ſit, ex quo beneficii privatio inducatur, clericum etſi vinolentum, non debere beneficio, quod in titulum poſſidebat, ſpoliari. Alia etiam in ejus textus ſpecie adfuerunt, quæ in ejus commentario Deo volente exponemus.

Sed antequam hinc abeamus, exponendus eſt difficilis *can. 55.* Conc. Laod. in illis verbis: "Non oportet ſacratos, & cleri- 10 *Adducitur textus in can. oportet c. 44. diſt.*
„ cos ex collatione convivia peragere, ſed nec laicos." Apud Gratianum autem *in c. non oportet 10. 44. diſt.* ita legitur: "Non oportet miniſtros altaris, vel quoslibet clericos, „ aut etiam laicos chriſtianos ex ſymbolis, quæ vulgus co- „ meſſalia appellat, convivia celebrare." Ubi ſive legas, *ex collatione*, ut in Concilio; ſive *ex ſymbolis*, ut apud Gratianum, ex verſione Gentiani Herberti, ſemper liquet, non licere clericis, ſeu laicis convivia, ſeu collationes facere. Pro cujus textus vera expoſitione ſciendum eſt, quod quamvis verbum, *collatio*, plerumque accipiatur pro ea refectiuncula, quæ a jejunantibus ſumitur, *c. quando 44. diſt.* late probant Lantdmeter. *l. 2. de veteri cleric. cap. 104.* Fileſacus *de Quadrageſima, cap. 7.* Ephtenus *l. 9. diſquiſ. monaſt. diſquiſ. 2.* tamen aliquando accipitur pro collatione ciborum ad convivium, cum unuſquiſque confert quod edat; & tunc idem eſt collatio, ac ſymbolum. Divus Hieronymus *in c. 23. Proverb.* in explicatione illorum verborum: *Vacantes potibus, & dantes ſymbola*; Symbolum, ait, Græcum nomen eſt, & interpretatur collatio, cum unuſquiſque ſolet pro ſua parte cibos conferre ad veſcendum. Hinc ſymbolum fidei ita appellatur, quia quilibet ex Apoſtolis contulit ſuam partem: quare collatio, ſive ſymbolum dicitur. Alphonſus noſter *in l. 1. tit. 3. p. 1.* ibi: "El Credo in Deum, que en latin llaman Sym- „ bolum, quiere tanto dezir como bocados; eſto es porque „ cadauno de los Apoſtoles dilo ſu palabra cierta. „ Unde colligitur, non improprie apud Gratianum loco verbi *collatione*, ex ſymbolis, haberi. Etiam apud Græcos dicitur hæc collatio, *Eranos*; unde legebat Alciatus *l. 2. diſp. c. 15.* "Mox „ pecunia, quaſi eranos, juſſu Præſidis ſublata ſit;" & *in l. creditor 102. ff. de ſolut.* ſed rectius legitur in Florentinis *eroſa*, ut poſt Cujacium, Corraſium, & Oſualdum notavit Salmatius *ad memorab. Pancirol. tit. 51.* His ſuppoſitis Gloſſa *in d. c. non oportet, verbo ex ſymbolis*, & Zonaras *in d. can. 55.* docent ideo prohiberi in eo textu ſacerdotibus ex collatione convivia celebrare, quia indecens eſt de aliena ſubſtantia edere, aut bibere, juxta illud Juvenalis:

—— *miſerum eſt aliena bibere quadra*,

Sed hæc interpretatio ſuſtineri nequit; nam credi non poteſt ſollicitos fuiſſe Patres, ne clerici ex aliena ſubſtantia ederent. Quare verius dicendum credo, in eo canone prohiberi convivium illud, ubi more temulentorum, & ebriorum hominum jocabatur; quod Patres ibi appellant comeſſationes, quæ valde exoſæ fuerunt omnibus gentibus, Hebræis videlicet, Ethnicis, & Chriſtianis. De primis conſtat *ex cap. 25. Deuter.* ibi: "Si genuerit homo filium contumacem, & protervum, qui non audiat matris, aut patris imperium, & coercitus obedire contempſerit, apprehendent eum, & ducent ad ſeniores civitatis illius, & ad portam judicis, dicentque ei: Filius noſter iſte protervus, & contumax eſt, monita noſtra audire contemnit, comeſſationibus vacat, & luxuriæ, atque conviviis." De Gentilibus liquet ex Svetonio *in Vitellio*, qui refert, ipſum epulas diviſiſſe in jentacula, prandium, cœnas, ac comeſſationes; Martial. *lib. 12. epigram. 46.*

Non Albana mihi ſit comeſſatio tanti,
Nec Capitolinæ, Pontificumque dapes.

Apulejo *apolog. 1. Habes crimen meum, quaſi improbi comeſſatoris.* De Chriſtianis idem docent D. Petrus *epiſt. 1. 4.* D. Paulus *ad Galat. 5.* unde a Patribus *in d. can. 55.* prohibetur ex prædicta collatione, ſive ſymbolis, ut compilavit Martinus Brachar. *in cap. non liceat, ead. 44. diſt.* ex confertis convivia, ſive comeſſationes facere, quia exinde ingurgitationes, & ebrietates oriebantur. Facit D. Chryſoſt. *hom. 11. ad Antioch.* ibi: "Faciamus ſodalitia & claſſes, & quod in conviviis pauperes faciunt; quoniam non poteſt quiſque ſolus convivium exhibere perfectum, convenientes omnes in unum, ex ſymbolo convivium conferunt; hoc & nos faciemus." *Eodem fere ſenſu prohibuit Anſelmus Cant.* l. 2. epiſt. 7. *clericis in gilda bibere, id eſt in collegio ſodalium*: "De D. Henrico qui Camerarius fuit, audio quia in multis inordinate ſe agit, & maxime in bibendo, ita ut in gildis cum ebrioſis bibat, & cum eis ſe inebriet. *Et mox*: Ne poſtquam hanc noſtram prohibitionem agnoverit, amplius in gilda, aut in conventu eorum, qui ad inebriandum ſolum conveniunt, bibere audeat."

CAPUT

C A P U T XV.

Idem a *in eodem*.

CLerici officia, vel *b* commercia ſæcularia non exerceant, maxime inhoneſta: mimis, joculatoribus, hiſtrionibus non *c* intendant, & *d* tabernas prorſus evitent, niſi forte cauſa neceſſitatis, in itinere conſtituti. Ad *e* aleas, & taxillos non ludant, nec hujuſmodi ludis interſint; coronam, & tonſuram habeant *f* congruentem, & ſe in officiis eccleſiaſticis, & aliis honeſtis ſtudiis exerceant diligenter. Clauſa deferant deſuper indumenta, nimia brevitate, vel longitudine non *g* notanda: *h* pannis rubeis, aut *i* viridibus, necnon *j* manicis, aut ſotularibus conſutitiis, vel roſtratis; *k* frenis, ſellis, pectoralibus, & calcaribus deauratis, aut aliam ſuperfluitatem habentibus non utantur; cappas *l* manicatas ad divinum officium intra Eccleſiam nulli gerant, ſed nec alibi, qui ſunt in ſacerdotio, & *m* perſonatibus conſtituti, niſi juſta cauſa timoris exegerit habitum *n* transformari. *o* Fibulas omnino non ferant, nec corrigias auri, vel argenti ornatum habentes: ſed nec *p* annulos, niſi *q* quibus competat ex officio dignitatis. Pontifices autem in publico, & Eccleſia ſuperindumentis lineis omnes utantur, niſi monachi fuerint, quos oportet ferre habitum *r* monachalem. Palliis diſſibulatis *ſ* non utantur in publico, ſed vel poſt collum, vel ante pectus hinc inde connexis,

N O T Æ.

1 a EOdem.) Concilio videlicet Lateranenſi, *c. 16.* ut habetur in quarta collect. *ſub hoc tit. c. 4.* & hujus canonis meminerunt Patres Conc. Senonenſis anno 1527. *can. 74.* his verbis: "Denique juxta Concilium Lateran. pannis rubeis, „ aut viridibus non utantur; ab iis denique abſtineant, quæ „ in eodem Concilio continentur. „ Mutuaſſe tamen videntur Patres præſentem conſtitutionem a Greg. VIII. qui univerſis Epiſc. ita ſcribit *in c. 9. hoc tit.* in 1. collect. "Statuimus, ut clerici clauſa deferant indumenta; cappis, ſive mantellis rubeis, aut viridibus non utantur, nec zendatum, vel aliud ſericum pannum eis apponant; annulos non portent in manibus, niſi Epiſcopus fuerit, qui habeat hoc ex officio. Coronam & tonſuram habeant congruentem, ludos alearum, & taxillorum pro ſuis, & venatoriam occupationem evitent, & ſe in officiis eccleſiaſt. & aliis hominis ſtudiis exerceant competenter. Si quis autem contra hoc venire præſumpſerit, per Epiſcopum ſuum remoto appellationis obſtaculo corrigatur, & immunitatis illius interim fiat extorris, quæ pro tutela clericorum, & coercenda violentia laicorum noſcitur inſtituta. Viri quoque inciſas veſtes ab inferiori non habeant parte; & mulieres veſtibus ſumptuoſis, & proprii corporis longitudinem excedentibus amodo non utantur, ſed in habitu honeſto, & moderato incedant, qui nec laſciviam notet, nec jactantiam vanitatis oſtendat. Quiſquis vero vir, ſive mulier talia fecit amodo indumenta, & a communione Dominici corporis, donec ſe corrigat, reddatur extraneus; & eccleſiaſticis non ſinatur officiis intereſſe, graviorem quoque pœnam per ſacerdotis officium ſubituri, ſi nec ſic levitatem ſuam curaverint emendare." Ex quo textu conſtat, quod licet in præſenti canone nulla pœna conſtituatur, tamen non ideo impune negligi poſſunt a Patribus ſtatuta, cum in eiſdem caſibus pœna indicta ſit a Gregorio VIII. *in d. cap. 9.*

b *Officia, vel commercia.*) Officia refert Innocentius ad munera publica, ut tabellionis, procuratoris, ſeu tutoris: commercia vero ad negotia ſæcularia, de quibus late agemus *in c. 1. & 2. ne cleric. vel monac.* & nonnulla adduxi *in can. 19. Conc. Illiber.*

2 c *Non intendant.*) Juxta adducta ſupra *in cap. cum decorem 12. hoc tit.*

d *Tabernas.*) Conſonant text. *in c. 53. Apoſtol.* ibi: "Si quis „ clericus in caupona comedens deprehenſus fuerit, ſegregetur," *& c. nulli, c. clerici 44. diſt.* Conc. Afric. ſub Bonif. I. *can. 7. Tur. 3. can. 21.* ibi: "Servandum presbyteris firmiter ſta- „ tuimus, ne tabernas ingrediantur comedendi, bibendive „ cauſa: quod ſi poſt hæc ſtatuta facere præſumpſerint, ca- „ nonica decernimus ſententia feriendos. „ Cabilon. 2. *can. 44.* Rhemenſe *can. 26.* Aquiſgr. 1. *can. 6.* Ratisbon. *can. 3.* Mogunt. 4. *can. 74.* Theodulphus Aurel. *ad presbyt. c. 13.* ibi: "Obſer- „ vandum vobis eſt, ut & vos ab ebrietate abſtineatis, & „ ut plebes ſubditæ abſtineant, prædicetis: & neque per ta- „ bernas eatis bibendo, aut comedendo." In exceptionibus „ Egberti Archiepiſcopi Eboracenſis legitur *n. 18.* "Ut nullus „ presbyter edendi, aut bibendi cauſa gradiatur in tabernas." Atque ita Julianus Apoſtata *ep. 49.* Arſacio Galleciæ Pontifici ſcribit, ut curet, ne Sacerdotes Paganorum in taberna bibant.

3 e *Ad aleas, & taxillos.*) Conſonat *can. 41.* Apoſt. ibi: "Sa- „ cerdos aleator, aut vinolentus, niſi deſinat, deponitor." Synodus *6. can. 50.* lex ult. *C. de Epiſc. audient.* Novella 115. *c. 13.* quam ita vertit Julianus anteceſſor: "Clericus nec ta- „ bulicet, ſeu aliam ludat, nec ſocius aleatoris ſit, vel alea- „ tores ſpectet, neque in quodcumque ſpectaculum ſpectandi „ cauſa veniat." Canon 79. Conc. Illib. ubi plura congeſſimus.

4 f *Congruentem.*) Nonnulli ſub nomine habitus etiam ipſam tonſuram clericalem, ſive monaſticam latiſſima quadam acceptione complecti voluerunt, ut videre eſt apud Bedam *l. 5. hiſt. Angliæ, c. 40.* Et in Conc. Tolet. 4. *can. 40.* ita ajunt Patres: „ Unde opportet pro amputando ab Eccleſiis ſcandalo, ut hoc „ ſignum dedecoris auferatur, & ſit una tonſura, vel habitus, „ ſicut totius Hiſpaniæ eſt uſus." Unde recte in præſenti Patres dum de habitus honeſtate agunt, de tonſura etiam decernunt, eam congruentem a clericis eſſe deferendam; quibus conſonat Conc. Salzeburg. ſub Greg. X. ibi: "Edicto perpetuo prohibe- „ mus, ne clerici comam nutriant, maxime ſacerdotes, qui „ taliter tondeantur, ut pateant eis aures. Ceteri inferiores „ clerici non multum in tonſura diſcrepent ab eiſdem; coro- „ nam & deſuper congruentem habeat." Synod. Ravenn. paulo poſt celebrata ſanxit, ut clerici coronam, & tonſuram deferant congruentem; Rothom. Synodus novem poſt annos coacta, gravi animadverſione plectendos decernit clericos minus congruentem tonſuram deferentes. Quæ dicatur tandem tonſura congruens, ex gradu clericali, & regionis more petendum eſt. Triplicem fuiſſe olim coronæ formam, probant Pennotus *l. 2. hiſt. canonic. Regul. c. 29.* Sauſay *in panopl. cler. tit. 1. l. 3. c. 2.* Ex quibus uſitatior eſt quam deſcribunt Patres Conc. Tol. *4. can. 41.* ibi: Omnes clerici, vel lectores, ſicut Levitæ, & Sacerdotes, de- „ tonſo ſuperius toto capite, inferius ſolam circuli coronam „ relinquant." Et Conc. Tolet. ſub Sixto IV. celebratum, *can. 14.* ibi: "Statuimus ut de cetero prædicti clerici, tam conjugati, „ quam non conjugati, tonſuram quantitatis unius regalis de- „ ferant; quæ forma ad circumferentiam accedit minoris hoſtiæ „ conſecrandæ pro laicorum communione. Senſim igitur ubi „ tonſura excreverit, per ſingulos gradus ordinum, juxta men- „ ſuram poterit presbyteralis corona ad magnitudinem hoſtiæ „ pro ſacrificio conſecrandæ proportionabiliter pervenire, ita „ ut clerici pro diſtinctione gradus congruentem, proprioque „ cujuſque gradui convenientem deferant tonſuram, ut expreſ- „ ſum fuit in Conc. Tolet. a Franciſco Joyoſa celebrato, his „ verbis: Tonſura ſit conſpicua, non ea quidem in omnibus „ clericis una, ſed major ſacerdotalis, digitis tribus undequaque „ a vertice pateat, duobus diaconalis, ſemidigito Subdiaconalis „ anguſtior: minorum ordinum omnium ſit minima, & digito „ undique ſit diducta." Rationem hujus ſphæricæ attonſionis, diverſæque formæ fuſe proſequitur Sauſay *d. p. 1. Panopl. cler. l. 3. per tot.*

g *Non notanda.*) Ideſt, ut talos attingat; nam veſtis oblonga, venerabilis & propria eſt virorum ſapientum. Elias Cretenſis *ad orat. 4. Nazianz.* licet in aliis viris longitudo veſtimenti improbata ſit, tam a catholicis, quam Gentilibus, ut probat fuſe Theoph. Raynaud. *t. 13. in tract. laus brevitatis; c. 9. §. 2. fol. 514.* tum quia veſtis oblonga, præſertim fluxa, ſymbolum eſt vitæ voluptariæ. Ivo Carnot. *ſerm. de adult. habit.* "Impudicus habitus corporis eſt in viris ſuperflua & inordinata capillatura, veſtimentorumque muliebrium affectata ſimilitudo. *Nyſſenus* lib. de vita Moyſis: "Ad hanc vitam faciendam talaris veſtis, & effuſa, id eſt voluptuoſa & vitioſa vivendi ratio, quæ latiſſime patet, nimiumque effunditur, impedimento eſt." Aliud in oblonga veſte probrum notatum quandoque deprehendo. Sic Clem. Alex. *2. Pædag. c. 12.* "Trahere veſtes ad ſummos uſque pedes demiſſas, valde eſt arrogans, & ſuperbum, quod ambulandi actionem impedit; cum veſtis inſtar verriculi, quæ in ſoli ſunt ſuperficie, ſordes ſecum attrahat; ne fractis quidem & enervatis his ſaltatoribus, qui Cynædicam turpitudinem mutam in ſcenam transferunt, veſtem cum tanto dedecore diſfluentem deſpicantibus, quibus exquiſitæ veſtes, fimbriarumque dilatationes, & curioſi figurarum numeri, illiberalem ac ſordidam ſyrmatum mollitiem indicant." Item creditus Proſper *l. 2. de vita contemplativa, c. 4.* in quibuſdam ſacris perſonis illum nævum ſugillat, dicens: "Taceo de illis qui undante lapſabundi corporis motu, deſluentibus in talos veſtimentis incedunt, & vagis laterum fluxibus quodammodo fluctuantes, animorum diſſolutionem veſtigiis ſinuoſa mobilitate nutantibus prodant." Proſequitur Theophil. *ubi proxime & t. 4. l. 6. ſect. 2. c. 18. n. 277.* Clericorum ergo talaris veſtis ſemper propria fuit. Matth. Pariſius *in Henrico III.* refert hoc capitulum Conc. Anglicani, ubi præſens textus confirmatur, ibi: "Quoniam de habitu clericorum, qui non clericalis videtur, ſed potius militaris, grave ſcandalum laicis generatur, firmiter ſtatuendo præcipimus, ut ad formam, tam de veſtibus clericorum, quam de ornamentis equorum, in generali Concilio editam per ſubtractionem beneficiorum ab Epiſcopis reſtringantur, ita quod in menſura decenti veſtes habeant, & cappis clauſis utantur in ſacris ordinibus conſtituti, maxime in Eccleſia, & coram Prælatis ſuis, & in conventibus clericorum, & ubique in Parochiis ſuis, qui cum animarum cura Eccleſias ſuſceperunt; & ut poſſint Epiſcopi alios melius ad honeſtatem veſtium, tonſuram, & coronam decentem, & equorum ornamenta idonea coarctare, provideant, ut a ſuis clericis commenſalibus hæc prius faciant obſervari, habentes eos in veſtibus, calcaribus, frenis, & ſellis, clericalis gerentes habitum honeſtatis." Cujus talaris veſtis varias rationes congeſſit Sauſay *l. 3 panopl cler. c. 1.* qui ejus uſus originem repetit ab Hebræis, apud quos hujuſmodi veſtes talares in uſu erant. Unde de Joſepho legitur *Geneſis c. 37. Iſrael diligebat Joſeph ſuper omnes filios ſuos, fecitque ei tunicam polymitam.* Ubi Theologi poſitivi legunt, *talarem*; nec abs re, nam infra legitur: *Nudaverunt eum fratres ejus tunica talari.* Hinc zonarum uſus apud ipſos, quæ adhibebantur, ne inter agendum, aut ambulandum ni- 5

nimium

mium veſtis ipſa talaris deflueret, eſſetque motui, & operationi incommoda; unde Angelum ſe præbuiſſe præcinctum, ut Tobiam filium in via comitaretur, refertur *c. 5. Tobiæ*, ibi: " Invenit juvenem ſplendidum ſtantem, præcinctum & paratum ad ambulandum. " Hinc Chriſtus ipſe Apoſtolorum ſuorum pedes abluturus præcinxit ſe, *Joan. c. 13. verſ. 4.* & Angelus educturus Petrum de carcere Herodis, dixit ei: " Præcingere, & circumda tibi veſtimentum tuum. " Act. Apoſt. *c. 12. verſ. 8.*

6 h *Pannis rubeis.*) Conſonant Conc. Chalchurt. *can. 4.* " Canonici vivant exemplo Orientalium, & non tinctis Indiæ coloribus, & non veſte pretioſa. " *Narbon.* can. 1. " Hoc regulariter definitum eſt, ut nullus clericorum veſtimenta purpurea induat, quæ ad jactantiam pertinent mundialem, non ad religioſam dignitatem: ut ſicut eſt devotio in mente, ita & oſtendatur in corpore; quia purpura maxime laicorum poteſtate præditis debetur, non religionis. " Erat enim olim, præcipue in noſtra Hiſpania, magnus exceſſus clericorum in delatione veſtis purpureæ, ut refert Sahabedra *in chron. Gothic. c. 14. fol. 183.* Obſervandum tamen eſt Regali ſacerdotio fuiſſe etiam purpuram communicatam ab ipſis Imperatoribus, ut probat Sauſay *l. 4. Panopl. cler. ſect. 1. §. 2.* & Romani Pontif. beneficio idem decus ſacræ purpuræ conceſſum fuit Legatis Apoſtol. & Rom. Eccl. Cardinalibus, ut probat Sauſay ubi ſupra, *c. 2.*

7 i *Viridibus.*) Conſonat Synodus Baſileenſis, ubi Patres in exhortatione modeſtiæ ita ajunt: " Veſtimentis utantur prout ſacri canones ſtatuerunt; abſtineant a coloribus rubeis, & viridibus. *Et infra*: Non portent in ſellis, frenis, aut pectoralibus equorum aurum, vel argentum, aut ornamenta metalli depicti, aut figurati, aut mappas ſericas, ſeu alia ejuſmodi ſuperfluitatum; & quod ornamenta equorum ſint unius coloris, non rubei, vel viridis, nec calcaribus deauratis utantur. " Facit Conc. Tolet. ſub Sixto IV. *c. 6.* extat *t. 34. Conc. Regiæ edit. pag. 37.* Salzeburgenſe tempore Greg. *can. 11.*

8 j *Manicis.*) Manicæ hic accipiuntur pro chirothecis, ut in Miſſali veteri, quem edidit Hugo Menardus poſt librum Sacrament. D. Gregorii, ibi: *Exuat manicas, lavetque manus.* Ubi ex Leone Hoſtienſi probat Menardus *fol. 362.* In Conc. Lateran. additur, *manicis, aut ſotularibus conſutitiis, ſeu roſtratis.* Ubi vox *conſutitiis*, refertur ad manicas: vox vero *roſtratis*, ad calceos, ſeu ſotulares. Conſutitias autem Pontifex appellat manicas eas, quæ vel partim fimbriis, partim faſciolis, veluti quibuſdam quaſi virgulis, & funiculis, nunc ſericis, nunc holoſericis, aut ſimilibus ornantur, vel quæ diverſis ex panniculis, atque diſcoloribus pictatiis conſuuntur, quæ veſtes in *Clem. 2. hoc tit.* dicuntur virgatæ, & partitæ; apud nos, *maticadas o vordadas.* Roſtratos autem ſotulares dixit Pontifex, vel unico longo roſtro protenſos, vel lunatos, aut cornutos. Facit Synodus Baſil. in prædicta admonitione ad clericos, quæ extat in appendice poſt ſeſſionem, *p. 555.* ibi: " Nullus portet corrigias auri, vel argenti ornatum habentes, vel caligas ſolutas. " *Et in d. Toletana Synodo, tit. 5.* legitur: " Nec virides veſtes induere, aut caligas ejuſdem coloris, aut ſotulares albos, vel rubeos, niſi cum nigris deſuper ſotularibus dumtaxat calceare de cetero præſumant. " Et quia poſterioribus his ſæculis in Gallia magnus erat exceſſus clericorum circa indumenta pedum, ut Joannes Gerſon. Cancellarius Pariſienſis conqueritur his verbis: " Quid eſt, quod quarundam Eccleſiarum Canonici calceis roſtrati, veſtibus accurati, abjecto clericali habitu militarem aſſumunt? " Ideo in variis Synodis provincialibus ſimiles exceſſus reprehenſi fuerunt, ut in Synodo Senon. *can. 24.* ubi ſtatuitur: " Ne clerici lunatis, ſeu cornutis, aut nimis feneſtratis calceis utantur. " Et in Synodo Narbon. celebrata anno 1551. ita cavetur: " Veſtes, & caligas gerant integras, non variegatas, nec inciſas, quæ laicorum inconſtantiæ, & levitati, quam clericorum gravitati magis conveniunt. " In Synodo Rhemenſi celebrata ſub Sixto V. *ſeſſ. 8. ſub tit. de cler.* ita legitur: " Veſte eccleſiaſtica, eaque talari, ac decenti utantur omnes clerici, nec ſine illa pallium breve, aut longum deferant, aut unquam procedant in publicum; nec criſpatis induſiis, vel arte ſciſſis calceis, diſſolutorum laicorum perſonas referant. " In Synodo Aquenſi anno 1585. ita cavetur: " Caligis non turgidis, neque diſſectis, calceis quoque non inciſis utantur. " An tamen prioribus Eccleſiæ ſæculis clerici, & ceteri fideles nudis incederent pedibus, examinat late Lantdmeter. *l. 1. de veteri clerico, c. 16. 17. & 18.*

9 k *Frenis, ſellis, pectoralibus.*) Pertinent hæc ad clericorum equitationem, quam nolunt Eccleſiæ Patres eſſe pompoſam; nec pectoralia hic intelligantur equorum. Olim enim oræ, & phaleræ equorum gemmis, tamquam ſtellulis illuminabantur; nec ſolum hæ, ſed etiam Balthei, & equeſtres ſellæ. Virgil. *l. 7. Æneid.*

Aurea pectoribus demiſſa monilia pendent.

Gellius *l. 5. c. 5.* ait: " Equitatumque frenis, ephippiis, monilibus, phaleris præfulgentem. " Idem Macrobius *l. 2. c. 2. & Sariſbar.* Polycrat. *l. 6. c. 19. Apulejus* de Deo Socrat. " Nec enim in emendis equis phaleras conſideramus, & balthei polimina inſpicimus, & ornatiſſimæ cervicis divitias contemplamur, ſi ex argento, & auro, gemmis monilia, variæ gazæ dependent; ſi plura artis ornamenta capiti, & collo circumjacent, ſi frena cælata, ſi ephippia fucata, cingula aurata ſint, &c. " Claudianus *de 4. conſulatu Honorii*:

Turbantur phaleræ ſpumoſis morſibus, aurum
Fumat, anhelantes aſſudant ſanguine gemmæ.

Idem *epigr. de phaleris equi Regis.*

Dumque auro phaleræ, gemmis dum frena renitent,

Idem *de equo Honorii*:

——— & crine ſuperbus
Erecto virides ſpumis perfunde ſmaragdos;
Luxurient tumido gemmata monilia collo.
Nobilis auratos jam purpura veſtiat harmos.

In hanc rem ſingularis eſt lex unica, *C. nulli liceat in frenis equeſtribus, ſellis, & in baltheis margaritas, & ſmaragdos, & hyacinthos aptare*: necnon Novella 81. Leonis. Guntherus *Ligur. 4.*

Gemmatoſque lupos, & fulvum myſticat aurum.

10 l *Cappas manicatas.*) In Decretis Concilii Eborac. apud Hovedenum *part. poſteriori annalium*, legitur: " Præcipimus etiam, ut Sacerdotes non cappis manicatis incedant, ſed in veſtibus ſuo ordini congruis. " In Synodo Londin. habita anno 1200. legitur: " Clerici omnes habeant habitum clericalem, & tonſuram canonicam: Archidiaconi autem, & in dignitatibus conſtituti alii, & presbyteri cappis manicatis non utantur, " ut emendat Sauſay *p. 2. Panopl. l. 1. §. 10. fol. 187.* Manicæ ſunt extremitates veſtis, quibus teguntur manus. Virgil. *l. 9. Æneid.*

Brachia jam manicæ velant extrema capaces.
Et tunicæ manicas, & habent redimicula mitræ.

Veteres utebantur tunicis ea forma, qua hodie ſunt dalmaticæ Diaconorum, & Subdiaconorum, ideſt, quæ ante pectus integræ ſunt ſine jugulo, ſciſſæ a lateribus in quibus manicæ cubitum non excedebant, nec ultra genua extendebantur. Demum cœperunt tunicas manicatas geſtare D. Auguſtinus *l. 3. de doctrina Chriſtiana, c. 12.* ibi: " Sicut talares, & manicatas tunicas habere, apud Romanos veteres flagitium erat, nunc autem honeſto loco natis, cum tunicati ſunt, non eas habere flagitium eſt. " Quæ veſtis dicebatur *colobium*. Servius *ad illud Virgilii 9. Æneid.* Tunicæ manicas, ibi; " Tunicæ veſtræ habent manicas; " quod etiam Cicero vituperat dicens: " Manicatis, & talaribus tunicis; nam collobiis utebantur antiqui. " Quæ totidem verbis refert S. Hieronymus *in Hebraicis quæſt.* Nicetas *Theſauri orthodoxi l. 1. c. 39.* " Dalmatica, quæ nunc colobia dicuntur, purpuraque prætexuntur, induti, philacteria ſua oſtendebant, breves nimirum chartulas, quibus inſcripta lex erat; quas illi pretioſis faſciis ornatas, auroque diſtinctas, tanquam Judæorum Magiſtri deferebant. " Plura de colobio congeſſerunt Valeſius *in notis ad Marcellinum, fol. 45.* Bulengerus *l. 1. opuſc. c. 22.* Meurſius *in Gloſſario, verbo Colobium.* Zerda *in adverſ. c. 22. fol. 15.* in præſenti ergo prohibetur presbyteris cappas manicatas in divinis officiis deferre; cum cappis vero propriis Eccleſiæ miniſtrante Epiſcopo, ipſum præcedere debent, ut ex veteri ordine Romano probat Vicecomes *de ritibus Baptiſmi vol. 4. l. 5. c. 2. per totum.*

m *Perſonatibus.*) Perſonatus quid ſit in Eccleſia, expoſui *in c. ad aures, de reſcriptis.* 11

n *Transformari.*) Quem veſtium abuſum, præcipue indutis veſtibus alterius ſexus, magnopere legislatores improbarunt. Philo Judæus *de fortitudine*, ibi: " Voluit lex virum in veſtitu ſe, ut virum decet, gerere, quem cum die, noctuque circumferat, talis eſſe debet, ut eum ſemper decoris, honeſtatiſque admoneat. Sic & mulieres ornans pro dignitate, vetat virilem veſtem ſumere, longe ſubmovens effœminatos viros, tum plus æquo viriles fœminas. " *Lex Quintus 23. diſt. ff. de auro & arg.* ibi: Quod ſine vituperatione vir non facile utitur mulieribus. *Legem refert Joſephus* l. 4. antiq. *illis verbis*: Cavete autem maxime in bello, ut neque mulier habitu virili utatur, nec vir ſtola muliebri: *Cap. 67. diſt. 30. De his transformationibus ita ait D. Hieron. ep. 8.* " Aliæ virili habitu veſte mutata erubeſcunt eſſe quod natæ ſunt. Contra naturam, imo ultra naturam eſt, non exercere quod nata ſis. " Plura congerit Gentilis *in libell. de actoribus fabul. c. 4. 5. & 6.* & clericos, aut monachos non debere veſtes proprias abjicere, aliaſque deferre, probavi ſupra *in c. Deus*: recte tamen vetant Patres in præſenti, niſi juſta cauſa timoris exegerit, habitum transformari, ut contingit in ſpecie textus *in d. c. Deus.* Inde factum matris Achillis ſæpius laudatur, quæ eum veſtiit mulieribus, ut faſtum fugeret Troicum: commendarunt Ovidius *l. 1. de arte.*

Turpe, niſi hoc matris precibus tribuiſſet Achilles,
Veſte virum longa diſſimulatus erat.

Tertullianus *de pallio*: ibi: *Feras in puero matris ſolicitudinem.* Statius 1. *Achil.* unde licite, tam clerici, quam religioſi, ad Turcarum, ſimileſque provincias profecti pro fide propaganda prædicatione, recte poſſunt habitum proprium deſerere, & in ſæculari incedere, ut hodie contingit in Anglia, & Hibernia, cum abſque periculo vitæ ibi proprium habitum deferre nequeant.

12 o *Fibulas.*) Fibulæ magis ad ornamenta, quam ad veſtes accedunt, *l. 25. §. item fibulæ, ff. de auro, & arg.* Vincula enim magis ſunt, quam geſtamina. Plin. *l. 33. c. 1.* ibi: " Fibulas, & alia muliebris cultus; fibulis utique veteres veſtes adſtringebant, & ſubnectebant. " *Virgil.* 1. Æneid.

Aurea purpuream ſubnectit fibula veſtem.

Ovidius *l. 8. metamorph.*

Raſilis huic ſummam mordebat fibula veſtem.

De his fibulis Juvenalis *ſatyr. 6.*

Solvitur his magno comœdi fibula,
Si gaudet cantu, nullius fibula durat.

Martialis *l. 7. epig. 81.*

Menophili penem tam grandis fibula veſtit,
Ut ſit comœdis omnibus una ſatis.
Dum ludit media populo ſpectante palæſtra,
Delapſa eſt miſero fibula, verpus erat.

Quod epigramma docte exponit Mercurial. *l. 2. var. c. 19.* Unde dum in præſenti prohibetur clericis fibulas, & corrigias auri, vel argenti ornatum habentes deferre, habitus pompoſus vix laicis opulentioribus relinquendus interdicitur: notavit P. Faber *l. 1. ſemeſtr. c. 16.*

p *Annulos.*) Immo annulos geſtare magno in honore ſemper fuit, & tam viris, quam fœminis nota ingenuitatis, *l. etiam*, & per totum *ff. de jure aur. annul.* junctis ſupra congeſtis *in c. fin. de ſervis non ordin.* Et annulorum uſum perantiquum eſſe liquet *ex c. 38. Geneſis*, ubi refertur Judam Patriarcham annulum geſtaſſe: & *c. 41. verſ. 42.* refertur de Rege Ægypti: " Tulit annulum de manu ſua, & dedit in manus Joſeph: " & *c. 31. Numeror. 10. Eſther, c. 3. Iſaiæ, c. 6. Daniel.* & apud Lucam de filio prodigo *c. 5.* legitur: " Dixit pater ad ſervos ſuos, Cito proferte ſtolam primam, & induite illum, & date annulum in manu ejus. " Sed inter Chriſtianos fuiſſe Apoſtolorum ævo, qui gererent annulos in manu ſua, probat inſignis locus epiſtolæ S. Jacobi, *c. 2.* ibi: " Si introiret in conventum veſtrum vir annulum aureum habens in veſte candida, &c. " notarunt Sauſay *in Panopl. Epiſcop. l. 3. per tot.* Elias Schedius *de Diis German. c. 7. fol. 273.* eſt enim annuli præcipuus finis ad ſignandas tam epiſtolas, quam alias legitimas ſcripturas: legimus enim *l. 3. Reg. c. 21.* ad Jezabel litteras ſcriptas, & obſignatas annulo ejus fuiſſe. Sic Eſther 8. pia illa Regina, cum ſalutaria edicta pro populo ſuo dirigi per provincias a Rege Aſſuero poſtulaſſet: " Scribite *inquit Rex*, Judæis ſicut vobis placet, Regis nomine ſignantes litteras annulo meo. " Hæc enim conſuetudo erat, ut epiſtolis, quæ ex Regis nomine mittebantur, & illius annulo ſignatæ erant, nemo auderet contradicere. Non longe ab hoc alludit more quod proditum memoria reperitur *Dan. 6.* " Allatuſque eſt lapis unus, & poſitus eſt ſuper os laci, quem ſignavit Rex annulo ſuo, & annulis optimatum ſuorum, ne quid fieret contra Danielem; " cui fore æquiores, ac benigniores leones, quam homines ſperabat. Iterumque *c. 14.* " Rex claude oſtium, & ſigna annulo tuo. *Et infra*: Egreſſi clauſerunt oſtium, & ſignantes annulo Regis, abjerunt. " Signatorium hujuſmodi annulum moriturus Rex Antiochus fideli Philippo tradidit, *l. 1. Mach. c. 6.* In novo etiam Teſtamento veſtigium extat hujus moris, *c. 27. Matth.* ubi Phariſæi accepta a Pilato licentia, munierunt Chriſti ſepulcrum, ſignantes lapidem. Et apud Romanos, aliaſque nationes annulos deferri, præcipue ad ſignandum, probavi *in c. 6. de fide inſtr. c. illud, de præſumpt.* qua ratione negat Paulus annulum inter ornamenta contineri, *l. ſignatoribus 74. ff. de verb. ſignif. l. argumento, ff. de auro & argent.* Plura de annulis congeſſerunt Kochier *in face hiſt. cent. 2. c. 12. & 97.* Henricus Kidſecius *de jure aurei annuli.* Igitur nulla eſt ratio prohibendi clericis annulos deferre. Sed reſpondendum eſt, in præſenti prohiberi clericis deferre annulos, quia vitæ clericalis gravitas, atque modeſtia cunctos ornatus externos hujuſmodi reſpuit. Unde cum jam temporibus Innocentii III. non ad ſignandum, ſed ad ornatum annuli deferrentur, ideo inter alios corporis ornatus, & externos in præſenti damnatos, etiam annulorum geſtationem in clericis Patres improbarunt.

13 q *Quibus competit ex officio.*) Ut Epiſc. Conc. Tolet. 4. *can. 27.* ibi: " Si Epiſcopus eſt, orarium, annulum, & baculum coram altari de manibus Epiſcoporum recipiat. " *D. Iſidorus Hiſpal. l. 1. de Eccleſ. offic. c. 5.* " Datur annulus propter ſignum Pontificalis honoris, vel ſignaculum ſecretorum: nam multa ſunt, quæ carnalium, minuſque intelligentium ſenſibus occultantes ſacerdotes, quaſi ſub ſignaculo abſcondunt, ne indignis quibuſque ſacramenta Dei aperiantur. " Auctor Ordinis Romani, ubi de Epiſcopi conſecratione agit, *tit. quando detur annulus*, ibi: " Accipe annulum diſcretionis, & honoris, fidei ſignum, ut quæ ſignanda ſunt, ſignes; & quæ aperienda ſunt prodas. " *Innoc. noſter l. 1. myſter. Miſſæ, c. 10.* ibi: " Novem autem ſunt ornamenta Pontificum ſpecialia, videlicet Caligæ, Sandalia, Succinctorium, Tunica, Dalmatica, Mitra, Chirothecæ, Annulus, & Baculus. " *Rationes hujus delationis annuli in Epiſcopo reddidit Rupertus Abbas l. 1. de offic. c. 25.* ibi: " Latius autem ſignificatio prædicti extenditur annuli, qui dum omni Eccleſiæ ſanam doctrinam, & fidem integram prædicat, velut oppignoratam annulo ſponſam Chriſto ſubarrhat. " *Innoc. PP. III. l. 1. myſter. Miſſæ, c. 61.* " Annulus eſt fidei ſacramentum, in quo Chriſtus ſponſam ſuam S. Eccleſiam ſubarrhavit, ut ipſa de ſe dicere valeat: Annulo ſuo ſubarrhavit me Dominus meus, id eſt, Chriſtus, cujus cuſtodes, & pædagogi ſunt Epiſcopi, & Prælati, annulum pro ſigno ferentes in teſtimonio. " Quas late illuſtrant Sauſay *in Panopl. Epiſc. l. 3. ex c. 1.* Vicecomes *de ritibus Miſſæ, volum. 4. l. 3. c. 38.* ubi de materia, & forma ipſius annulli, ejuſque myſticis rationibus late agunt. Abbatibus etiam, quibus jus Pontificalium conceſſum eſt, licet annulos deferre; quod tamen non admittebat D. Bernardus, ut ipſe teſtatur *in ep. ad Henricum Senonenſem Archiepiſcopum*, ibi: " Verum aperte indicant quidam horum, quid cogitent, dum multo labore, ac pretio Apoſtolicis adeptis privilegiis per ipſa ſibi vindicant inſignia Pontificalia, utentes & ipſi more Pontificum mitra, annulo, atque ſandaliis. Sane ſi attenditur rerum dignitas, hanc monachi abhorret profeſſio; ſi miniſterium, ſolis liquet congruere Pontificibus. *Et idem paulo ante*: Quid hoc eſt præſumptionis, o monachi! neque enim quia Prælati monachi, ideo non monachi; nempe monachum facit profeſſio, prælatum neceſſitas; ut autem non præjudicet neceſſitas profeſſioni, accedat, non ſuccedat prælatio monachatui.

14 r *Habitum monachalem.*) Quem geſtare Epiſcopus religioſus tenetur ſub pœna peccati lethalis, ut ex cæremoniali Clementis VIII. probant plures congeſti a Barboſa *de poteſt. Epiſc. p. 1. tit. 1. c. 14.* Soſa *in Epiſc. Relig. n. 39.* quod & ante Innocentium III. obtinuerat, ut referunt Sulpitius Severus de vita Martini: " Jam vero ſumpto Epiſcopatu, qualem ſe quantumque præſtiterit, non eſt noſtræ facultatis evolvere. Idem enim conſtantiſſime perſeverabat, qui prius fuerat. Eadem in corde ejus humilitas, eadem in veſtitu ejus vilitas erat: atque ita plenus auctoritatis, & gratiæ implebat Epiſcopi dignitatem, ut non tamen propoſitum monachi, virtutemque deſereret. " *Ferrandus in vita S. Fulgentii, c. 18.* " Nec ita factus eſt Epiſcopus, ut eſſe deſiſteret monachus: ſed accepta Pontificis dignitate, profeſſionis præteritæ ſervavit integritatem; ſervata vero profeſſionis integritas plus ornavit Pontificis dignitatem. " *Petr. Abaillardus S. Bernardi coætaneus, & æmulus*, ſerm. de S. Jo. Baptiſta: " Cum evenerit (*inquit*) ut quiſpiam ex Monachis ad Epiſcopatum aſſumatur, nequaquam is, qui Epiſcopus factus eſt, &c. habitum religionis mutat. " Huc illud ſpectat Sinodii ad Fauſtum Regienſem Epiſcopum ex Abbate Lirinenſi *l. 3. ep. 9.* " Nihil ab Abbate mutatus per ſacerdotem; quippe cum novæ dignitatis obtentu rigorem veteris diſciplinæ non relaxaveris. " Id ipſum pie laudat in B. Euſebio Vercellenſi D. Ambror. *ep. 82.* Hinc cap. Caroli Magni *lib. 1. c. 27.* " Monachus ſi ad clericatum provehatur, propoſitum monachicæ profeſſionis non amittat. " Vide Petrum Cluniac. *l. 5. ep. 27.* Qui mos etiam nunc in Eccleſia perdurat, & probatur in Conc. Aquiſg. ſub Carolo, *cap. 27.*

15 ſ *Palliis diſſibulatis.*) Omiſſis variis pallii acceptionibus, quas congerunt Pamelius, Zerda, & Ambian. *ad Tert. de pallio*, Vicecomes *vol. 4. l. 4. de ritibus Miſſæ, ex c. 1.* & nos *in c. 1. de auctor. & uſu pall.* pallium accipitur pro veſte vulgari, tam apud Hebræos, & Gentiles, quam Catholicos uſitata. De pallio Judaico expreſſum extat Scripturæ monimentum, *Num. 15.* " Loquere, ait Dominus, ad filios Iſrael, & dices ad eos, ut faciant ſibi fimbrias per angulos palliorum, ponentes in his vittas hyacinthinas, quas cum viderint, recordentur mandatorum Domini. " Geſtaſſe Chriſtum ejuſmodi pallium cum fimbriis, patet ex hoc S. Lucæ teſtimonio: " Mulier acceſſit retro, & tetigit fimbriam veſtimenti ejus, & confeſtim ſtetit fluxus ejus ſanguinis: " & *c. 8.* a Samaritana cognitum fuiſſe Dominum ex habitu, videlicet fimbriis illis ex pallii inferioris ora dependentibus. D. Chyſoſt. *hom. 30. in Joan.* Epiphanius *hæreſi 15.* De pallio vulgari, quod primum Græcorum geſtamen erat, agit Tertul. *integr. l. de pallio*; & de pallio Chriſtianorum plura congeſſit Baron. *anno 57.* Hoc pallium vulgare jubent Patres Conc. Later. in præſenti, ut non deferant clerici diſſibulatum ex nimio ornatu, & luxu, juxta morem laicorum, ſed cum honeſtate, & modeſtia poſt collum, vel ante pectus hinc inde connexum deferant, ne veſtes eorum interiores, eædemque ſtrictiores in publico hominum pateant conſpectui. Circa pallii uſum accipe lector ex ſacris canonibus clericis nonnullas præſcriptas leges Synodi Sveſſion. ante annos 900. celebratæ, *can. 3.* " Ne clerici habitum laicorum portent, ideſt, ſagis, aut brevibus palliis non utantur. " Pariſienſis ſub Odone: " Cappas latas, & veſtes inordinatas non deferant: ſine congruo amictu non procedant, ſcilicet cappa, vel pallio: " *c. 8. art. 13.* Eborac. ſub Cæleſt. III. *decret. 6.* " Statuimus, ut clerici, qui ab Epiſcopo coronam ſuſceperunt, habeant & tonſuram, &c. non in cappis manicatis incedant, ſed in veſtibus ſuo ordini congruis; ut ſicut ceteris dignitate præeminent, ſic plenius & formam, & exemplum exhibeant honeſtatis. " *Londinenſi ſub Gregorio IX.* " Firmiter ſtatuimus præcipiendo, &c. ut in menſura decenti veſtes habeant, gerentes in omnibus habitum honeſtatis. " *Ravennat. 3.* rubr. 10. " Statuimus, & mandamus pro honeſtate habitus clericalis, ut veſtimenta ſint eorum talaria, &c. " *Ravennatenſis 4. ſub Joann. XXI. c. 6.* " Tabardos (*genus pallii eſt*) ſeu cappas deferant ſuo ordini congruentes. " *Tol. Concilii eod. fere tempore habiti, c. 2.* " Statuimus, quod nullus clericus ſupertunicale, vel tabardum ita longum deferat, quod etſi ad pedes contingat, nullatenus tamen per terram trahatur; cum hæc non honeſtas, ſed ſuperfluitas, & indecentia cenſeatur. " *Clericus vero qui contrafecerit*; " ſupertunicale ipſum, ſeu tabardum ipſo facto amittat. Caveant clerici ne ferant mantellos, ſeu chlamydes cum cordis, &c. nimis breves. " *Conc. Palentini anno 1338.* rubr. 3. " Veſtem ſuperiorem non virgatam (ſeu variegatam) aut ibi partitam. " *Martini V. in Conc. Conſt.* ſeſſ. 43. " Decretum promulgatum eſt, quo clericos execratur, qui ſpreta in veſtibus forma eccleſiaſticæ honeſtatis, delectantur eſſe deformes, dum cupiunt laicis conformari, tam in formis, quam coloribus veſtium. " *Conc. Baſileenſis mandatum eſt ad clericos*: " Ut quilibet incedant pudicis oculis, cum modeſtia & gravitate; veſtimentis utantur prout ſacri Canones ſtatuerunt; abſtineant a coloribus ſplendidis, &c. Veſtimenta deferant talaria. " *Leo X. in Bulla reformationis Curiæ, in Conc. Later. promulgata*: " Veſtes, *inquit*, colorum geſtent, qui clericis a jure non prohibentur, uſque ad talos ſaltem demiſſas, &c. " *Senon. Concilium* anno 1528. *habitum*, tit. 24. " Veſtes eorum ſint talares, non fronciatæ, aut partitæ, nec nimia amplitudine ſuperfluæ, nec plus æquo conſtrictæ, in quibus clericalis honeſtas, & modeſtia, non faſtus, & jactantia, vel elationis vitium deprehendatur. " *Sacroſanctum Conc. Trid.* ſeſſ. 14. Gravi correctione perſtringit clericos, qui veſtes publice laicales deferre non verentur, pedes in diverſis ponentes, unum in divinis, alterum in carnalibus: hoſque pœnis canonicis præcipit coerceri, *juxta latam a Clemente V. in Concil. Viennenſi ſanctionem, quæ incipit*, Quoniam innovando. *Conc. Mediolan.* 1. tit. de clericorum habitu, art. 14. " Toga, *ait*, quod mantelletum vocant, aut æquetur cum tunicæ longitudine, aut nemini permittatur, &c. Interior ejuſdem generis ad talos demitta-

BIBLIOTECA CENTRAL

mittatur. „*Et* art. 16. „ Pallium, quod ferrajolum appellant, non fetant, niſi per pluvias, &c. Neque eo fine talari toga, aut tunica utantur. „ *Conc. Narbon. coactum anno* 1551. „ Decenti, *inquit*, indumento, nempe talari veſte incedant ornati, niſi forte urgentia negotia curaturi gradum accelerent; tunc enim ſaltem ad genua demiſſam, æquum eſt eos deferre: propterea quæ in rugas contracta non ſit, neque ſerico, neque bombycino limbo, vel aſſuto. „ *Conc. Rhemenſe anno* 1583. *habitum, ſub ſyntagmate* de Cler. in genere, ſect. 8. „ Præterea, *ait*, veſte eccleſiaſtica, eaque talari, ac decenti utantur omnes clerici, nec ſine illa pallium, &c. „ *Aquenſe actum anno* 1585. *ubi de vita & hon. Cler.* „ Veſtem exteriorem quidem talarem (ideſt pallium oblongum) interiorem autem (ſcilicet tunicam) ſaltem uſque ad tibiæ medium: quæ talaris in civitate utraque eſſe debeat; in itinere vero breviorem permittimus, ſed ne omnino ſupra genua vetamus. „

COMMENTARIUM.

16 Concluſio traditur, & probatur.

Ex hac Conc. Later. conſtitutione ſequens communiter deducitur aſſertio: “ Clericis a veſtibus fluxis, & pomposis, habitu inhoneſto, & nimio ornatu debent ſe abſtinere. “ Probant eam textus *in c. clericus* 8. 41. *diſt. c. clerici* 22. 23. *diſt. c. parſimoniam* 5. 41. *diſt. c. quicunque* 6. 23. *q.* 8. *c.* 1. *& ſeq.* 21. *q.* 4. *c. non liceat*, 32. *diſt. Clem.* 2. *de vita & honeſt. Cler.* Concilium Matiſc. 1. *can.* 15. Synod. 6. *can.* 7. ibi: “ Nullus eorum, qui in cleri catalogum relati ſunt, veſtem ſibi non convenientem induat, nec in civitate degens, neque iter aggrediens: ſed utatur veſtibus, quæ his, qui in clerum relati ſunt, attributæ fuere; ſi quis autem tale quid fecerit, una ſeptimana ſegregetur. „ Syn. 7. *can.* 16. ibi: „ Omnis jactantia & ornatus corporis eſt a Sacerdotis ordine, & ſtatu alienus. Epiſcopos ergo, vel clericos, qui ſe ſplendidis, & inſignibus veſtibus exornant, ſe corrigere oportet; ſin autem permaneant, ſupplicio tradi. „ *Eugenius III. in Conc. Rhem.* can. 2. „ Præcipimus, ut tam Epiſcopi, quam clerici, neque ſuperfluitate, ſeu inhoneſta varietate colorum, aut ſciſſura veſtium, nec in tonſura, intuentium, quorum forma, & exemplum eſſe debent, offendant aſpectum; ſed potius ita in ſuis actibus errata condemnent, & amorem innocentiæ converſatione demonſtrent, ſicut dignitas exigit ordinis clericalis: quod ſi moniti ab Epiſcopis ſuis infra 40. dies non obtemperaverint, eccleſiaſticis beneficiis eorundem Pontificum auctoritate priventur, &c. „ *Nannet.* can. 1. „ Nullus clericorum veſtimenta purpurea induat, quæ ad jactantiam pertinent mundialem, non ad religioſam dignitatem; ut ſicut eſt devotio in mente, ita & oſtendatur in corpore. „ *Matiſcon.* can. 5. „ Nullus clericus ſagum, aut veſtimenta, aut calceamenta ſæcularia, niſi quod religionem deceat, induere præſumat; quod ſi clericus, aut cum indecenti veſte, aut cum armis inventus fuerit, a ſeniore ita coerceatur, ut 30. dierum incluſione detentus, aqua tantum, & modico pane diebus ſingulis ſuſtentetur. „ *Metenſe* can. 3. „ Nemo clericorum arma portet, vel indumenta induat; id eſt cottas, vel mantellos ſine cappa non portet, & laici cappas non portent. „ *Conc. Mogunt. celebratum anno* 1549. can. 7. „ ibi: Intendat Prælatus, ne hi, quibus præeſt, torques aureos publice in Eccleſia, aut veſtes varii coloris, velut virgatas, & fimbriatas, aut diſciſſas deferant, ſed longis atque talaribus utantur. „ *Tribur.* can. 27. *Brach.* 1. can. 11. *D. Baſil.* homil. 24. „ *quæ eſt de legendis libris Gentilium*) „ Comarum, aut veſtium extra neceſſitatem curam gerere, aut infelicium eſt, ut ait Diogenes, vel injuſtorum. „ *Et D. Hieronym. ep.* 2. ad Nepotianum, *c.* 11. „ Veſtes pullas æque devita ac candidas; ornatus, aut ſordes pari modo fugiendæ ſunt, quia alterum delitias, alterum gloriam redolet.) Illuſtrat Barboſa *l.* 1. *jur. eccleſ. c.* 40. *n.* 28. *& ſeq.* P. Gregor. *l.* 4. *partit. juris canonici, tit.* 8. *c.* 2. *integris ſcholiis*, Petrus Bollo *in ſua œconomia, can.* 1. *claſs.* 1. *c.* 4. §. 4. Gonzalez *ad regul.* 8. *Cancel. gloſ.* 15. *n.* 56. Cenedo *de diſciplin. cleric.* §. 16. *a n.* 12. Serlogus *in Cantic. c.* 3. *veſtig.* 32. *p.* 288. Sanchez *de matrim. l.* 7. *diſp.* 46. *n.* 4. Acunna, & Bellamera *in d. c. non liceat* 32. 13. *diſt.* Chopinus *l.* 13. *de ſacra polit. t.* 2. *n.* 4. Pancirola *l.* 1. *theſauri variar. c.* 21. Covar. *practic. qq. c.* 31. *n.* 7. Vivar. *de veteri mon. l.* 2. *c.* 11. §. 3. *n.* 39. Garcia *in ſumma, tract.* 1. *difficult.* 2. *dub.* 1. *punct.* 1 Sauſay *part.* 2. *Panopl. cleric. l.* 1. *per totum.* Barboſa *de poteſtat. Epiſc. alleg.* 9. Lantdemeter. *l.* 1. *de veteri cler. part.* 1. *c.* 19. *&* 21. P. Henao *de ſacrific. Miſſæ t.* 2. *diſput.* 27. *ſect.* 4. *n.* 26. Petrus Barrientos *in c. prohibite, n.* 17. 23. *diſt.* Fabrotus, Boetius Epon, & Cujacius *in præſenti.* Buſeus *de ſtatibus hominum, verbo Clericorum*, Acunna *in princip.* 41. *diſt.* Savarus *ad Sidon. l.* 4. *epiſt.* 24. *verbo Habitus*, Scortia *l.* 2. *de ſacrific. Miſſæ, cap.* 8. Rouſſel. *l.* 8. *hiſtor. Pontiſ. juriſdict. cap. final.* Florens, & Alteſſerra *hic.*

17 Impugnatur tradita aſſertio.

Sed hæc aſſertio difficilis redditur ſequenti conſideratione; nam convenit clericorum honeſtati, ut dignitatem, ordinis ſui tueantur, quæ quodammodo veſte augetur. Quintilianus *l.* 8. *in proœm.* “ Cultus conceſſus, atque magnificus addit hominibus, ut Græco verſu teſtatum eſt, auctoritatem. “ Unde Tertullianus *l. de pallio*, judices, cuſtodeſque dignitatis habitus vocat; Et Plinius 2. ait: “ Licet recte non augeatur dignitas, ornatur tamen, & inſtruitur. “ Itaque narrat Sulpitius Severus de vita Sancti Martini, ex Epiſcopis ad deligendum Antiſtitem evocatis quoſdam in Martinum non conſenſiſſe, dicentes ſcilicet, contemptibilem eſſe perſonam, indignum eſſe Epiſcopatu hominem, victu deſpicabilem, veſte ſordidum, crine deformem. Idem ſcribit Paulinus 2. de vita ſancti Martini. Quod licet ad veſtis monaſticæ, & capillorum ſorditiem ex incuria contrahi ſolitam pertineat, non nihil tamen juvat ad cultum commendandum. Accedit, nam pertritum proverbium eſt, ex Græcis corrivatum fontibus; Habitus non facit monachum. Et Plutarchus ait, Philoſophum non facit prolixior barba, nec veſtis pertrita. Eleganter Divus Hieronymus *in ep. ad Oceanum*, relatus in Concilio Aquiſgr. *can.* 98. ibi: “ Non veſtis tenera clericum facit, aut ſacerdotem, ſed caſta mentis intentio. “ Igitur ſi bonus eſt clericus, parum intereſt ſordidas, an ſplendidas deferat veſtes. Facit exemplum D. Baſilii, quem teſte Amphilochio in ejus vita, propter veſtium in æde ſacra ſplendorem, comitantiumque turbam, vel ſtipantium catervam, piiſſimus atque ſanctiſſimus alioquin eremi cultor Ephrem vix perſuadere ſibi poterat initio, cum hominem ſic incedentem videret, ſanctitatis eſſe tantæ, quantæ perhibebatur, donec accedentibus miraculis, linguam legentis Baſilii (cujus viſendi, ſalutandique cauſa venerat e valde longinquo) relucentem vidiſſet inſtar ignis, præ fervore nimirum ſpiritus, ac admirabili mentis in Deum erectione; ſemetipſum quantumlibet ignotum alioquin, a Baſilio per proprii nominis expreſſionem accerſiri, & ad chorum invitari experiretur: erat enim in angulo templi ultimo. Quibus viſis Ephrem vir ipſe ſanctiſſimus obſtupuit, atque Baſilium vere ſanctum eſſe apud interpretem, eundemque ſocium ſuum, prolixe proteſtatus eſt; impetrato ſimul, & quidem ex tempore per miraculum plane ſtupendum idiomatis Græci (cujus ad illud uſque tempus fuerat prorſus ignarus, ut natione Syrus) intellectu pleniſſimo; locum facientibus hiſce duobus viris Apoſtolicis d. huic Evangelico: *Linguis loquentur novis*; Marci *c. ult.*

18 De dictione habitus

Qua dubitandi ratione non obſtante vera eſt præſens deciſio, in qua variæ veſtes, quæ laicis permittuntur, in clericis improbantur, ut ſtatus, & dignitatis diſcrimen dignoſcatur; id quippe inter plures gentes frequentiſſimum reperio. Evolve in hoc, ſi lubet, Romanorum annalia, ubi id fuiſſe maxima olim cura, inviolabilique lege cautum habebis, ut omnes pro perſonæ, & officii dignitate, ſtatuque, quem gerunt, ac modo illa induerentur veſte: ſic prætextam togam quiſque honoratus, & nobilis habebat, quam pueri patricii aliquando purpuream induebant; libertinis autem & peregrinis ea veſte uti nequaquam licuit: erat enim purpura pro majeſtate, maximeque Patricium ordinem a plebe dividebat. Ex quo fluxiſſe videtur, ut facile colligere poterit criticus *in l.* 2. C. *de veſt. holob. l.* 11. ibi: *Niſi hi tantummodo, quibus hoc propter imperiale miniſterium conceſſum eſt*; ut plebeii purpura indui non potuerint, ſed penula uterentur, veſte in modum civili, eo quod eſſet frigidioribus apta Sic Horatius *epiſt.* 11. ibi:

Incolumi Rhodos, Mitylene pulchra facit, quod
Penula ſolſtitio campeſtre nivalibus auris
Per brumam Tyberis ſextili menſe caninus.

Penula vero Imperatores uti non decebat: hinc etiam prætextam togam Ædiles, Quæſtores, & qui Magiſtratum gerebant, & honores, veluti honoris ornamentum inſigne induere ſoliti erant. Ita Tullius in oratione poſt reditum: “ Ille, *inquit*, unguentis oblitus cum toga prætexta, quam omnes Prætores, Ædileſque tum abjecerant, irriſit ſqualorem veſtrum, & luctum graviſſimæ civitatis. “ Inter Patricios autem, & Senatores tunica latiore purpura efficiebat diſcrimen, quæ laticlavus ideo appellabatur, quod in ea aureus clavus affigeretur, ut Patritiorum ordinem a Senatoribus diſcerneret. Sic Martial. *epigram.* 17. *in Gelliam, l.* 5.

Dum te poſſe negas, niſi lato Gellia clavo
Nubere: nupſi te, Gellia, ciſtifero.

Manſitque diu conſtitutum Romæ, ut ſervi ingenuorum veſte non uterentur, ut nec annulo aureo liberti, uſque ad deciſionem Authent. *ut liberti de cetero aureo non indigeant annulo.* Hinc nec colobia, nec calceos habebant, quæ liberis permittebantur. Apud Medos autem, Perſas, Armenos, ac Lydios Reges, in ſignum majeſtatis purpurea quadrangulari veſte amiciebantur; ſic apud Hiſtoriographos invenio, Quintum Curtium *l.* 3. Strabon. *l.* 15. Herodotum *l.* 7. Ergo ſi tot gentium moribus veſtis ad differentiam perſonæ, & dignitatis diverſa eſt, & aliter Principes, aliter Patricii, aliter Plebeii veſtiuntur, ut latius illuſtrant Pancirola *l.* 1. *var. c.* 21. Pet. Greg. & Chopinus ſupra relati; ita etiam clerici diverſis veſtibus ac laici uti debent.

19 Traditur ratio decidendi.

Cum ergo laicarum veſtium luxus, & cultus ſuperbus uſque adeo inſanos jam inde conſpurcaviſſet clericos, ut nec fulgidioribus, nec floridis amictibus parcerent, utpote undulatis, partitis, variegatis, purpureis, viridioribus, ſegmentatis, & holoſericis (de quibus & ſpecialiter agere ſuperſedeo) imo in dies inſaniores faſtus pompas adinvenerint, quorum inſaniam, & abuſum plures SS. Patres deteſtavere, & præ aliis D. Hieron. ad Euſtochium *de cuſtodia virginitatis*, his verbis: “ Sunt quidam mei ordinis, quibus omnis cura eſt in veſtibus, ſi bene oleant, ſi pes laxa pelle non polleat, crines calamiſtri veſtigio rotantur, digiti annulis radiant, & ne plantas humidior via ſpargat, vix imprimunt veſtigia ſumma: tales cum videris, ſponſos magis exiſtimato, quam clericos. „ Et D. Bernard. *l.* 3. *de conſider.* ad Eugenium: “ Quid ſibi vult (inquit) quod clerici aliud eſſe, aliud videri volunt? Id quidem inſolitum, minuſque ſincerum; nempe habitu milites, quæſtu clericos, actu neutrum exhibent: nam nec ut milites pugnant, nec ut clerici evangelizant. Cujus ordinis ſunt? cum utriuſque eſſe cupiunt, utrumque deſerunt, utrumque confundunt. Unuſquiſque, inquit D. Paul. 1. ad Cor. c. 15. in ſuo ordine reſurget, iſti in quo? An qui ſine ordine peccarunt, non ſine ordine peribunt? „ Plures Eccleſiæ leges, & SS. PP. teſtimonia contra abuſum veſtium ſplendidarum in clericis congeſſit Sauſay *in Panopl. cleric. l.* 1. *per tot.* Recte ergo, & juxta antiquam Eccleſiæ diſciplinam Patres in præſenti omnem luxum, & ſuperbum ornatum in clericis improbarunt, & damnarunt.

20 Diſſolvitur dubitandi ratio.

Nec obſtant auctoritates ſupra adductæ; nam iſtæ accipiendæ ſunt, ut in vultu ſit aliquis citra reprehenſionem nitor, & ut Clerici non ſint ſuperflue ornati, neque communem habitum tranſgrediantur; id eſt, cultus in clericis intra mediocritatem commendatur. Conc. Trid. *ſeſſ.* 22. *c.* 1. *& ſeſſ.* 24. *de reform. c.* 12. Hoc etiam Julianus Apoſtata a ſuis obſervari præcepit in ſyntagmate ſupracit. his verbis: “ Illud vero decere ſacerdotes arbitror, ut quandiu intra templi ſepta ſacris operantur, ornatiſſimam veſtem habeant; extra templum communi, neque ſumptuoſa nimis utantur; non enim rationi convenit, ut iis, quæ ad honorem Deorum nobis conceſſa ſunt, ad inanem ambitionem, & gloriolam abutamur. Quamobrem ab exquiſitiore in foro veſte, tum faſtu, arrogantiaque prorſus abſtinendum. „ Quod & diligenter Romani obſervarunt. Scribit enim Livius *l.* 4. *c.* 44. Poſthumiam virginem Veſtalem de inceſtu cauſam dixiſſe ob ſuſpicionem propter cultum amœniorem, quam virginem deceret. Et *l.* 8. Minutiam Veſtalem ſuſpectam, primo propter mundiorem juſto cultum inſimulatam, vivam ſub terra defoſſam. Nec obſtat augmentum difficultatis; nam ſacri canones non ſolum præſcribunt clericis abſtinentiam a vitiis, & præcipiunt honeſtatem, modeſtiam, & ceteras virtutes ſectari, verum ut habitu tales eſſe ſe demonſtrent, ut dicitur *in d. c. cler.* 41. *diſt.* “ Clericus profeſſionem ſuam, & habitu, & inceſſu probet, & nec in veſtibus, nec in calceamentis decorem quærat. Optat enim Eccleſia ut ſpecialem profeſſionis ſuæ notam, & altioris miniſterii, ad quod initiati ſunt, habitum & tonſuram præferant. Nec exemplum D. Baſilii contrarium ſuadet; nam licet Sanctus ſplendidis veſtibus ſacris intra Eccleſiam uteretur, tamen extra templum unica tantum tunica contentus erat, ut Eccleſia in ejus elogio die 25. Junii refert: imo & ornatum veſtium extra templum maxime improbavit, modeſtiam in eis ſæpius commendando, ut patet ex ipſius regula *c.* 22. ibi: “ Si in eo ſtudendum eſt nobis, ut omnium infimi ſimus, & quod in genere indumentorum infimum eſt, id ſummopere nobis eſt amplectendum: ut enim gloriæ cupidi gloriam, & inanitatem ex veſtium cultu, & ſplendore aucupantur; ſic videlicet humilis, & piæ vitæ ſtudioſi ex veſtimenti quoque ſimplicitate debent venerari humilitatem, & eam conſectari. “

21 Exponitur canon 29. Conc. Brachar.

Sed præſenti aſſertioni obſtat difficilis textus *in can.* 29. *Conc. Brachar.* 1. celebrati ſub Joanne X. in illis verbis: “ Item placuit, ut lectores in Eccleſia ordinati, in habitu ſæculari non pſallant, neque granos gentili ritu dimittant. “ Quæ verba ita adverſus ſupra tradita expendo. In eo canone prohibentur lectores in Eccleſia pſallere in habitu, & veſte ſæcularibus. Ergo foris extra Eccleſiam licet illis cum habitu incedere ſæculari. Nec argumentum hoc, utpote a contrario ſenſu deductum, minus roboris habet, quia animadvertendum eſt, prædictum canonem prohibitionem proferre, & correctionem. Prohibitionis autem lex non extenditur ultra caſus illos, ad quos correctio & prohibitio ſpectat; nam cum prohibita non inveniuntur per legem, permiſſa cenſentur, *c. omnis* 4. & ibi Gloſſa 3. *d. c.* 1. *verb. Non invenitur, de transl. Epiſc. c. nuper* 39. *c. cum illorum* 32. *de ſent. excomm.* cum vulgatis. Audiamus ergo jam verba Conc. Bracharenſis, ut in eorum animadverſionem facilius perveniamus: “ Item placuit (*aiunt Patres*) ut lectores in Eccleſia ordinati in habitu ſæculari non pſallant, neque granos gentili ritu dimittant. “ Ergo non recte in præſenti generaliter prohibetur clericis veſtes ſæculares deferre. Pro cujus canonis ſolutione, omiſſis quæ pro explicatione illius verbi *granos*, congeſſi *in can.* 67. *Conc. Illiber.* ſciendum eſt, lectoris nomen latiſſime patere; & licet ſub hac voce Subdiaconi veniant, ut conſtat ex eodem *Conc. Brachar. can.* 29. in actis tamen eccleſiaſticis lectorum nomine frequenter comprehendi, eoſque venire, qui tonſura tantum, aut aliquo minorum ordine erant initiati, ut conſtat ex *epiſt.* 92. Leonis Papæ ad Ruſticum Epiſcopum Narbonenſem, ibi: “ Qui cum eſſent laici, ſive lectores, uxores ducere potuerunt. “ In eodem ſenſu eſt Conc. Carth. 3. *can.* 19. relatum *in c. lectores* 8. 38. *diſt.* & apertiſſimum Martyrologii Romani teſtimonium die 13. menſis Julii, ubi habetur: “ Quod in Africa ſanctorum Confeſſorum Eugenii Carthaginienſis Epiſcopi, fide, ac virtutibus glorioſi, & univerſi Clerici ejuſdem Eccleſiæ, qui fere quingenti, vel eo amplius in perſecutione ſub Henrico Rege Arriano cæde, inediaque macerati (inter quos plurimi lectores infantuli) gaudentes in Domino procul exilio eadem die crudeli extruſi ſunt. “ Lectores infantulos expulſos exilio fuiſſe ait Martyrologium: Ergo lectoratus munus aliquem majorum ordinum non exigebat, ſed quod ad canendos eccleſiaſticos modulos eſſent inſtructi pueri; vetus enim mos fuit, ut docet Baron. ex Victore Uticenſi *in notis ad prædictum Martyrologii locum, lit. H*, & in præſens urget uſus, ut pueri vocis elegantia ad canendas res Eccleſiaſticas muſicis modulis imbuerentur, ut expreſſe ex d. teſtimonio conſtat, & ex Venantio Fortunato *l.* 2. *ad Clerum Pariſiacum.*

Hinc puer aſſiduis attemperat organa cannis,
Inde ſenex largam ructat ab ore tubam.
Diſparibus tropulis fiſtula dulce ſonat.

Expreſſius in prædictam expoſitionem infantum lectorum idem Venantius in fine:

Pontifices monitis clerus, plebs pſallit, & infans.

Cui expoſitioni belliſſime accedit, ut extra aleam, ſub voce *lectores*, intelligamus comprehendi cantores, ſeu pſalmiſtas pueros, quos infantulos Martyrologium Romanum appellat. Quibus animadverſis perſpicue elucidatur difficultas ſupra adducta, ſi lectores in eo textu accipiamus pro cantoribus, non autem pro clericis gradu ſacro decoratis; lectores enim licet veſte propria in Eccleſia pſallere debeant, extra eam tamen habitu ſæculari incedere non prohibentur, ut hodie faciunt pueri, qui in Eccleſiis Cathedralibus pſallunt; nec ſolutioni huic adverſantur verba illa, *Lectores ordinati*, tanquam ſi illi comprehendantur non inferioris gradus, ſed ſuperioris ordinis clerici, utpote Subdiaconi; quia etſi tantum tonſurentur ordinati in majori gradu, tamen etiam inferiores ordinati vocari poſſunt, qui ordinem conſtituunt, ſeu gradum in Eccleſiaſtica hierarchia, ut *in c. cleros*, 21. *diſt. c. perlectis*, 25. *diſt. c. cum contingat, de ætat. & qualit.* Cujuſmodi lectores, ut ordinati nominantur a Cæſare *q.* 3. *proœmiali, de Eccleſ. hierarch. n.* 7. Quapropter etſi lectoribus in hoc ſenſu non prohibeatur laicalium uſus veſtium extra Eccleſiam *in d. can.* 29. *Conc. Brach.* non ex eo dicendum eſt idem de clericis majori in gradu conſtitutis, qui non ſolum intra Eccleſiam, verum nec extra in laicali veſte incedere debent.

22 Exponitur c. Si quis virorum 15. 30. diſt.

Deinde adverſatur textus *in c. ſi quis virorum* 15. 30. *diſt.* ubi a Patribus Conc. Gangrenſis celebrati circa annum 324. anathema decernitur adverſus illos, qui putaverint propoſito ſancto, ſeu continentiæ convenire uti pallio potius quam alio veſtimenti genere; & reprehendendos eſſe, qui byrrhis, aliave communi uterentur veſte. Audiamus nunc Concilii contextum: “ Si quis virorum putaverit ſancto propoſito (*id eſt continentiæ*) convenire, ut pallio utatur, tanquam ex eo juſtitiam habiturus, & reprehendat, vel judicet alios, qui cum reverentia byrrhis utuntur, & alia veſte communi, quæ in uſu eſt, anathema ſit. “ Ex quibus canonis verbis manifeſte deducitur, non debere eſſe diſcretos habitus, imo reprehendendos eſſe, qui habitus differentia profiteri crediderint continentiam. Ergo clericos non decet veſtibus uti communibus, ſeu laicalibus, quæ paſſim ſcilicet & vulgo in uſu ſunt. Probatur conſequentia, quia ſanctum propoſitum, de quo in *d. can.* Concilii Gangrenſis, ſeu continentiæ profeſſio, proprie clericos reſpicit. Probat mihi Conc. 3. Chartag. *can.* 11. relatum *in c. lectores* 8. 32. *diſt.* ibi: “ Aut continentiam profiteri. „ *Et Leo Pontif. ep.* 92. ad Ruſticum Narbonenſem, *ibi*: “ Legem continentiæ eandem eſſe miniſtris altaris cum ceteris. “ Patrum, Conciliorumque decretis etiam probatur, quæ de cœlibatu clericorum loquuntur, quorum numerus innumerus eſt. Ex hac itaque comprobata conſequentia manifeſte colligitur, quod diſcretio habitus parum, nihilve refert ad ſtatum continentiæ, ſeu clericalem deſignandum, & dignoſcendum; imo reprehendendos eſſe, qui habitu, veſtiumque cultu contineri continentiam affirmaverint clericalem, adverſus quos anathema in prædicto canone fertur. Augetur difficultas ipſius canonis ex eo, quia non tantum clerici, verum & univerſi Chriſtiani tempore ipſius Concilii, ubi primum religioni, fideique chriſtianæ nomen dabant, exuere conſueverant togam, & pallium induere; unde in Chriſtianos profluxit, *de toga ad pallium*: cui dicterio celebre nomen dedit liber, quem de pallio Tertullianus ſcripſit, ut notarunt ibi Pamelius, Rigalcius, & Ambianas; & tamen licet hoc certum ſit, *in d. can.* non condemnatur habitus indiſcretio in clericis, quamvis pretioſioribus utantur veſtibus, ut erant byrrhi; Byrrhus enim juxta Zonaram, & Balſamonem ibi, erat veſtis ſerica: quibus favet Juſtinianus *in tit. C. de veſtibus holoberis, lib.* 11. Igitur non recte in præſenti textu veſtes pretioſiores clericis prohibentur. Pro cujus canonis expoſitione primo prælibandum eſt, byrrhos vulgo accipi non ſolum pro tegumento capitis, *l.* 1. *C. Theodoſ. de habitu quo uti oporteat*, ut probat Meurſius, & Calvinus verbo *Byrrhus*: verum etiam pro veſte communi clericis, & laicis, cujus mentio ſit a Caſſiano *l.* 1. *inſtitut. cap.* 7. D. Clemente Alexandr. *l.* 2. *pædagog. c.* 4. ibi: *Chlamis, quæ dicitur ephestis, aut byrrhus, quia corpus complectitur.* Cælio Rhodigino *lib.* 16. *antiq. lect. c.* 10. ibi: *Byrrhum Romanam fuiſſe veſtem Græci ſcribunt*: Diacono *l.* 4. *hiſt. Longobard. c.* 6. ibi: “ Longobardi ſuper equos equitantes tributos byrrhos mittebant. “ Materiam laneam fuiſſe, formam autem in laicis veſtem oblongam, in clericis vero fuiſſe parvam, quam hodie mucetam dicimus, & deferunt Canonici Regulares, late probant Gazæus *in notis ad Caſſian. ubi proxime*, Pennotus *l.* 1. *hiſt. canonic. regul. c.* 22. *per tot.* Lantdemeter. *de veteri cleric. c.* 12. *cum ſeq.* & veſtem non pretioſam fuiſſe, conſtat *ex l.* 2. *C. Theodoſ. de veſtibus holoberis*, ibi: “ Servos ſane omnium (quorum tamen dominos ſolicitudine conſtat militiæ non teneri) aut byrrhis uti permittimus, aut cucullis. „ Ex Auſonio & Juvenali probat Pennotus *d. c.* 22. Sciendum etiam eſt Hæreticos Euſtathianos, monachos palliatos fuiſſe: qui uſque adeo, Euſtachio fautore, ſuo monachiſmo favebant, ut ceteros Chriſtianos odio haberent, ſpernerentque prætextu quodam inordinato ſanctitatis, reliquos monachos byrrhis, veſtibuſque vilioribus utentes damnantes; in quorum inſanam ſectam Synodus Gangrenſis anathema dixit, quod irriderent monachos alios byrrhis, aut veſte breviori, quam pallio, utentes: refert Baronius *anno* 197. *num.* 8. & *anno* 261. *num.* 41. Quibus obſervatis facile conſtat, in prædicto canone non agi de clericis veſtes pretioſiores deferentibus, ſed potius de monachis viliore veſte utentibus; neque in eo textu damnari habitus diſcretionem, ſed tantum errorem eorum, qui exiſtimant, ſanctitati & continentiæ tantum convenire pallium deferri, in contemptum aliorum, qui veſte viliori utebantur: docuit Gazæus *ad Caſſianum d. l.* 1. *c.* 6.

BIBLIOTECA CENTRAL U.A.N.L.

CAPUT ULT.

Honorius III. *Ambian.* a *Epiſcopo*.

EX litteris nobilis viri Pontini, & *b* Monſtrolien. Comitis intelleximus, quod quidam ſolo nomine clerici terræ ſuæ, *c* uxorati, *d* uſurarii, *e* & tabernarii, eccleſiaſticis, quibus carere debent beneficiis, non contenti, potius illicitis ſæcularibus *f* negotiationibus, & curis domeſticis, quam officiis, & obſequiis Eccleſiarum intendunt: & gaudere volentes privilegio clericali, nolunt ſtatutis *g* patriæ, quibus, quotiens expedit, ſicut laici ſe tuentur, *h* etiam in negotiationum ſuarum quæſtibus ſubjacere. Unde quia magnum ex hoc ſcandalum inter laicos generatur, nobis humiliter ſupplicavit, ut vel compelli hujuſmodi clericos ad ſerviendum Eccleſiis, illicitis ſæcularibus negotiationibus poſtpoſitis, mandaremus; vel pateremur eos quoad facultates eorum ſtatutis, & conſuetudinibus patriæ ſubjacere. Cum ergo ſupradicta in clericalis ordinis vituperium redundare noſcantur, & clericorum vita generare non debeat ſcandalum laicis, ſed præſtare honeſtatis exemplum, f. t. mandamus, quatenus ſi eſt ita, cum loci diœceſanus exiſtas, clericos tales, ſi tertio *i* moniti a te Eccleſiis ſervire contempſerint, hujuſmodi negotiationibus prætermiſſis, cum *k* facto hujuſmodi privilegium abjiciant clericale, quominus de ſuis facultatibus, dum his ſe implicant, ſtatutis, & conſuetudinibus patriæ ſubjaceant, non defendas.

NOTÆ.

1 a AMbian.) Geraldo, vel Gerardo, ſeu Everardo inſtauratori majoris Eccleſiæ Ambianenſis; ut ex Claudio Roberto refert Cironius *in præſenti*. De Ambianenſi Diœceſi jam nonnulla notavi *in c. 37. de reſcriptis*. Ejus etiam mentio fit *in c. ſane, de regular. c. porro, de privileg.*

b *Pontini, & Monſtrolienſis.*) Ita legendum eſſe, & non ut habetur in 6. collectione, jam notarunt Fabrotus, & Cujacius hic. Nobilis Comitatus Pontieu, & Monſtr. ita appellatus a multitudine Pontium ſuper lacus, & paludes, eſt in Gallia, pro quo ſæpe ſæpius decertatum inter Francos, & Anglos, refert Cironius *in præſenti*.

c *Uxorati.*) Hæc vox omiſſa eſt in 6. collectione, extat tamen in quinta edita a Cironio, ex qua tranſcripſi text. hunc. De clericis autem uxoratis agemus infra *in tit. 3.*

d *Uſurarii.*) De quibus, & eorum pœnis agemus *in c. de uſuris*.

2 e *Tabernarii.*) Non tabernas ingredientes, de quibus ego *in c. anteced.* & *in c. de crapula*, ſed tabernas habentes ad vinum vendendum, quod clericis prohibitum eſt, *c. nulli* 100. *d. Clement.* 1. *hoc tit.* ubi repetentes, & congeſti a Barboſa late diſputant, an clerici per alios poſſint in taberna negotiationem exercere.

3 f *Negotiationibus.*) De quo conqueritur Sulpitius Severus *ſacra hiſt. l.* 1. vis verbis: *Etenim præcepti hujus non ſolum immemores, ſed etiam ignari mihi videntur, tanta hoc tempore animos eorum habendi cupidos, veluti tabes inceſſit. Inhiant poſſeſſionibus, prædia excolunt, auro incubant, emunt, vendunt, quæſtui per omnia ſtudent.* An quia negotiantium vita nihil aliud eſt, quam fraus, atque perjurium? ut ait Salvianus *l.* 3. *&* 4. *de gubern. Dei*. Author Imperfecti Operis in Matthæum, ſive ut nupero editori placet, Joannes Hieroſolymitanus *c.* 12. *in Matth.* " Qui emit, & vendit, ſine mendacio, & perjurio „ eſſe non poteſt: neceſſe eſt enim, ut e negotiatoribus „ hic juret, quia non tantum valet res, quantum comparat „ eam: & ille juret, quia plus valet res, quam vendit. " Sed & mercium venditio aliena eſt a clericis, qui Deo magis operari debent, quam mammonæ ſervire. Div. Ambroſius 1. *de offic. cap.* 35. " Non te implices negotiis ſæcularibus, „ quando Deo militas; etenim ſi is, qui Imperatori militat, „ a ſuſceptione litium, actu negotiorum forenſium, vendi„ tione mercium prohibetur humanis legibus; quanto magis „ qui fidei exercet militiam, ab omni uſu negotiationis ab„ ſtinere debet? „ *D. Auguſtin.* in quæſtion. ex utroque Teſta„ mento, *q.* 127. ibi: " Negotiari aliquando licet, aliquando „ non licet; antequam enim Eccleſiaſticus quis ſit, licet ei „ negotiari; facto jam non licet. Non quod diſſimilis res „ ſit, ſed is qui facit, " *ut ait idem vir ſanctus* epiſt. 5. *Elfricus* in canonibus ad Vulſinum Epiſcopum, *n.* 30. ibi: „ Presbyter nec ſit mercator; nec mercaturæ cupidus. " Illud tamen notandum eſt, in præſenti agi de inhoneſtis commerciis: eſt enim quædam mercatura honeſtatis conſcia, *l.* 2. *Cod. de Epiſcop. & Cleric.* ex qua ſi quid clerici acquiſierint, id in uſum pauperum, atque egentium elargiri debere conſtituitur in eadem lege, niſi forte clerici victum artificio ſibi quærant, ut veteres canones præcipiunt. Luculentum exemplar extat apud Greg. Turonenſem *de vitis Patrum, c.* 8. ſic enim de ſancto Niceto Epiſcopo Lugdun. ſcribit: " Defuncto „ autem patre, hic cum genitrice jam clericus in domo pa„ terna reſidens, cum reliquis famulis manu propria labora„ bat. *Et mox:* Ætate quoque tricennaria presbyterii honore „ præditus, nequaquam ſe a labore operis quod prius geſ„ ſit, abſtinebat, ſed ſemper manibus propriis operabatur „ cum famulis; " ut Chriſtiani in primis Chriſtianæ fidei cunabulis, arte, & opera victum ſibi parabant, quos ideo Juvenal. ut quidam putant, cerdones vocat *ſatyr.* 4.

—— *Poſtquam cerdonibus eſſe timendus*
Cœperat.

De monachis paſſiva res eſt; Severus Sulpitius " de vita S. „ Martini: Nemo ibi proprium quicquam habebat; omnia „ in medio conferebantur. Non emere, aut vendere, ut ple„ riſque monachis moris eſt, quidquam licebat; ars ibi, „ exceptis ſcriptoribus, nulla habebatur cui tamen minor „ ætas deputabatur, majores orationi vacabant. Et hi ne„ gotiatores ſunt? „ *Idem Joannes Hieroſolymitanus in d. c.* 21. „ Ergo oſtendam quis non eſt negotiator, ut qui ſecundum „ regulam iſtam non fuerint, intelligas omnes negotiatores „ eſſe: ideſt, quicumque rem comparat, non ut rem ipſam in„ tegram, & immutatam vendat, ſed ut opus fiat ex ea, ille „ non eſt negotiator, quia qui materiam operandi ſibi compa„ rat, unde faciat opus, ille non rem ipſam vendit, ſed magis „ artificium ſuum, ideſt, qui rem vendit, cujus æſtimatio non „ eſt in ea ipſa re, ſed in artificio operis, illa non eſt mer„ catio; ut puta faber comparat ferrum, & facit ferramentum; „ ſed ferramentum illud non tantum habet ferri, quantum va„ let, ſed ſecundum opus ferramenti appretiatur. Qui autem „ comparat rem, ut illam ipſam integram, & immutatam dan„ do lucretur, ille eſt mercator, qui de templo Dei ejicitur. „

g *Statutis patriæ.*) Hæc verba expoſui *in c. Eccleſia, de conſtit.*

h *Tuentur.*) Res ita contingebat in ditionibus Pontini, Monſtrolienſiſque Comitis: mercacores multis, & ſingularibus quibuſdam gaudebant ex loci ſtatuto privilegiis, ut abundantius, & libentius eo genus omne mercium tum inveheretur, & undique illuc a mercatoribus conflueret; ita tamen ut mercatores viciſſim certum quid in uſum publicum, vel etiam Principis conferrent nomine vectigalis in invehendis, vel evehendis mercibus. Ponamus privilegium ex ſtatuto fuiſſe mercatoribus conceſſum, ut ſi quid ipſis per illarum ditionum itinera fuiſſet a graſſatoribus ereptum, id ipſis de publico, vel per Principem penſaretur, ut ſupponit Abbas antiquus in præſenti. Clerici ergo ipſius Comitatus lucris inhiantes, mercaturæ vacabant, & ſi quid forte mercium per itinera publica amiſiſſent, ex publico quidem repetebant, volentes uti privilegio mercatoribus omnibus conceſſo; ſed vectigal conſtitutum ſolvere prorſus recuſabant, eo quod clericis competeret eccleſiaſtica immunitas, *ex c. non minus*, cum vulgatis, *de immunit. Eccleſ.* Atque ſic ex ſtatuto laicorum commodum ſentire volebant, incommodum vel onus ullum vectigalis memorati ſentire nolebant; qua de re conqueſtus apud Summum Pontif. Comes ille Pontinus; præſens hoc impetravit reſcriptum ad Epiſcopum Ambianenſem, in cujus diœceſi ditiones Comitis Pontini, Monſtrolienſiſque ſitæ erant. 4

i *Tertio commoniti.*) Conſonat textus *in c.* 2. *ne cleric. c. perpendimus* 23. *c. contingit* 25. *de ſent. excom.* Quod trina denunciatio exigatur in hoc caſu, & ſimilibus receptum eſt exemplo juris civilis, quo attento, quibus in cauſis denunciatio eſt neceſſaria, plerumque trina denunciatio exigitur, *l.* 4. *ff. de pignor. act. l. contumacia, ff. de re jud. l.* 8. *&* 9. *C. quomodo & quando, l. ult. C. Theodoſ. ad SC. Claudianum*. Novell. 117. *§. penult.* quare quæ trina vice fit, denunciatio legitima dicitur, & canonica, quaſi ab utroque jure approbata in præſenti, & *in c. contingit, el* 2. *de ſent. excom.* Ut tamen ex negotiatione clericus gabellam ſolvat, non deſideratur trina monitio, ut docuerunt Gregorius *in l.* 49. *verbo Las Francias, tit.* 6. *partit.* 1. Flores de Mena *l.* 2. *variar. c.* 21. *a n.* 232. Gironda *de Gabellis*, 7. *p. n.* 10. Bobadilla *polit. l.* 2. *c.* 18. *n.* 124. Tapia 2. *tom. caten. mor. art.* 9. *q.* 15. non quia ita conſuetudine obtentum eſt, ut exiſtimavit Laſſarte *de decima vendit. c.* 19. *n.* 79. cum talis conſuetudo in Eccleſiæ præjudicium admitti non poſſit, ex traditis a Gratiano *diſcept. forenſ. c.* 94. Patre Suarez *l.* 4. *adverſ. Regem Angliæ, c.* 32. *n.* 2. Salas *de legib. q.* 96. *tract.* 14. *diſp.* 14. *ſect.* 12. ſed potius quia in d. cap. *quamquam, de cenſibus*, & in Clementina *præſenti, eod. tit.* nulla monitio deſideratur, ut advertit Dominicus *in d. c. quamquam, n.* 5. Nec contrarium probatur in hoc textu; nam in ejus ſpecie non agitur ſolum de gabella ipſarummet rerum, quas clerici negotiatores diſtrahebant; ſed contra perſonas eorum, qui ter moniti ab Epiſcopo, non deſiſtebant a negotiatione, ut ipſi privilegio clericali exuti, vectigalia, & alia tributa de omnibus rebus ſolvere cogerentur, ut docuerunt Gregorius *ubi ſupra*, Molina *de juſtitia* 2. *tom. diſput.* 342. Guttierez *de gabellis q.* 93. *num.* 13. 5

k *Cum facto.*) Id eſt, ipſo actu, vel ipſo facto, abſque ulla ſententia judicis. Plerumque enim in jure adjicitur quibuſdam actibus hæc clauſula, ad differentiam eorum, in quibus ſententia judicis deſideratur, ut *in l. ejus, ff. de jure fiſci*; quod loquendi genus etiam jure civili uſitatum reperimus *in l. penult. §. ult. ff. de ritu nupt. l.* 1. *C. ex quibus cauſis ſervit.* 6

COMMENTARIUM.

SIcut clericus, qui habitu clericali relicto, aſſumptaque laicali veſte, trina monitione præmiſſa, ipſo facto fori privilegium amittit, *c.* 2. *ne clerici, vel monach. c. perpendimus* 23. *c. ad audientiam* 25. *c. contingit* 45. *de ſent. excomm. c. ſi judex, eod. titul. in* 6. *c. unico, de cler. conjugatis, eod. lib.* Illuſtrant Saulay *in Panopl. cler. ad finem*, Barboſa *de jure eccl. l.* 1. *c.* 39. *§.* 2. Suarez *de cenſ. diſp.* 22. *ſect.* 1. *n.* 10. ita clericus negotiationibus ſe immiſcens, amittit privilegium, quo fruitur, ut non ligetur ſtatuto laicorum, de quo *in c. Eccleſia, de conſtit.* & privilegium immunitatis a tributis, & gabellis, ceteriſque penſitationibus, *c. non minus, c. adverſus, de immunit. eccleſ. c. quamquam, de cenſib. lib.* 6. *l.* 7. *tit.* 18 *l.* 9. *recop.* Illuſtrant innumeri congeſti a Vela *t.* 2. *diſſert.* 45. *n.* 59. Rouſſel. *l.* 4. *hiſt. Pontif. juriſd. c.* 3. *n.* 41. Carleval. *de judiciis, tit.* 1. *fol.* 58. *n.* 159. qui exponunt caſus, in quibus clerici proprie dicuntur negotiatores; & tunc captis pignoribus, poſſe per judicem ſæcularem cogi tributa ſolvere, probat cum aliis innumeris Parexa *de inſtrum. edit. t.* 2. *tit.* 6. *reſol.* 9. *n.* 77. Barboſa *de poteſt. Epiſc. alleg.* 13. *n.* 10. Et pro ipſarum gabellarum ſolutione clericum coram judice ſæculari poſſe conveniri, *ex d. l.* 7. ibi, *Como ſi fueran legos, tit.* 18. *l.* 9. *recop.* reſolvunt Mexia *in pragm. panis, concluſ.* 5. *n.* 23. & pluribus relatis Gironda *de gabellis* 7. *p. in princ. n.* 25. Bobadilla *d. l.* 2. *c.* 18. *n.* 124. non quia eo caſu judex ſæcularis juriſdictionem in clericum habeat, ſed tantum ut pignoribus captis ipſum ad gabellarum ſolutionem contringat, ut notarunt Azevedus *in l.* 11. *tit.* 3. *l.* 1. *recopl.* Laſſarte *de decim. vendit. c.* 19. Guttierez *de gabellis q.* 94

TITULUS II.

De Cohabitatione Clericorum & Mulierum.

CAPUT PRIMUM.

Ex Concilio a *Nannetenſi*.

INhibendum eſt, & modis omnibus interminandum eſt, ut nullus ſacerdos eas perſonas feminarum, ſicut in canone *b* inſertum continetur, de quibus ſuſpicio eſſe poteſt, in domo ſua retineat; ſed neque illas, quas *c* canones concedunt, matrem, amitam, & ſororem, quia inſtigante diabolo etiam in illas ſcelus frequenter perpetratum reperitur, aut etiam in pediſequas *d* illarum. Sed ſi qua de his habuerit talem neceſſitatem patientem, cui ſit neceſſitas ſuſtentationis *e* presbyteri, habeat in vico, aut in villa domum longe a presbyteri converſatione, & ei ibi ſubminiſtret quæ neceſſaria ſunt. Sed ſecundum auctoritatem canonum modis omnibus prohibendum eſt, ut nulla femina ad altare accedere præſumat, aut presbytero miniſtrare *f*, aut in *g* cancellos ſtare, aut ſedere.

NOTÆ.

1 a NAnnetenſi.) In ſexta collectione legitur, ex Conc. Mogunt. ſed male, cum in nullo ex Conciliis Moguntinis hæc verba reperiantur, licet ſententia extet in Concil. Mogunt. ſub Arnulpho *c.* 10. his verbis: „ Quamvis ſacri canones „ quaſdam perſonas feminarum ſimul cum clericis in una domo „ habitare permittant, tamen quod multum dolendum eſt, „ ſæpe audivimus per illam conceſſionem plurima ſcelera eſſe „ commiſſa, ita ut quidam ſacerdotum cum propriis ſororibus „ concumbentes, filios ex eis generaſſent; & idcirco conſtituit „ hæc ſancta Synodus, ut nullus presbyter ullam feminam „ ſecum in domo propria permittat, quatenus occaſio malæ „ ſuſpicionis, vel facti iniqui penitus auferatur. " Cajacius in præſenti exiſtimat depravatam eſſe hanc inſcriptionem, & legendum eſſe ex Concilio Africano, quia licet in nullo ex Conciliis Africanis extent præſentia verba, tamen cum plura Concilia Africana periiſſent, credit Cujacius in aliquo ex eis præſentem canonem editum fuiſſe. Sed cum tam in prima collectione *ſub hoc tit. c.* 1. quam apud Burchardum *lib.* 2. *Decreti, c.* 106. Ivonem *p.* 6. *Decreti, c.* 192. legatur, Ex Concilio Nannetenſi, & in ipſo Concilio *can.* 3. reperiatur textus hic prout extat in hac, & in aliis collectionibus, dubitari non poteſt tranſcriptum fuiſſe ex Concilio Nannetenſi temporibus Formoſi Pontificis celebrato, cujus canones reperiuntur *t.* 14. *Conciliorum*, & apud Coriolanum *in ſumma Concil. fol.* 956.

2 b *Canone.*) Tertio videlicet Concilii Nicæni, cujus verba referunt Burchardus *lib.* 2. *Decreti, tit.* 8. *c.* 109. Ivo Carnot. *p.* 3. *Decreti, tit.* 8. *c.* 29. Anſelmus *lib.* 7. *c.* 33. Gratianus *in c. interdixit* 1732. *diſt.* Martinus Brachar. *in can.* 32. *ſua collect.* Juſtinianus *in Novell.* 123.

3 c *Canones.*) Illi videlicet, qui permittunt clericis ſecum habere matrem, ſororem, amitam, vel materteram, *c. interdiximus*, 32. *diſt. c. volumus, c. in omnibus*, 81. *diſt.* Conc. Arelat. 2. *can.* 3. ibi: „ Si quis de clericis a gradu Diaconatus in ſolatio ſuo mulierem præter aviam, matrem, ſororem, filiam, neptem, vel converſam ſecum uxorem habere præſumpſerit, a communione alienus habeatur. *Arvernenſe can.* 15. *ubi de Epiſcopis, Presbyteris, & aliis clericis ita cavetur*: Fugiatur ab his extranearum mulierum culpanda libertas, & tantum cum avia, matre, ſorore, vel nepte, ſi neceſſitas compulerit, habitent, de quibus ut priorum canonum ſeries continet, nefas eſt aliud quam natura conſtituit, ſuſpicari. *Turon.* 2. *can.* 1. „ Nullus clericorum, Epiſcopus, Presbyter, Diaconus, Subdiaconus, quaſi ſanctimonialem, aut viduam, vel ancillam propriam pro conformatione rerum in domo ſua ſtabilire præſumat, quæ & ipſa extranea eſt, dum non eſt mater, aut ſoror, aut filia. „ *Rhemenſe can.* 22. „ A ſacerdotibus omnis ſuſpicio mulierum funditus eradicetur, cum quibus etiam nulla habitatio eis conceditur, præter illam, quæ in Nicæna Synodo permittitur, ideſt, matrem, aut ſororem, vel eas tantum perſonas, a quibus omnes ſuſpiciones effugiant. „ *Ad quos canones, & alios ſimiles infra referendos reſpexerunt PP. Concilii Nannet.* in præſenti, *& Conc. Cabil. can.* 3. ibi: „ Licet jam prioribus canonibus fuerit ſtatutum, placuit tamen revocare, ut ſi Epiſcopus, Presbyter, aut Diaconus, vel quicumque ex ſacerdotali catalogo præter perſonas, quæ in ipſis canonibus continentur, cum qualicumque extranea muliere familiaritatem habere præſumpſerit, quæ dedecoris, vel adulterii poſſit adferre ſuſpicionem, juxta ſtatuta canonum ab ordine degradetur. „ D. Gr. *lib.* 7. *regeſt. ep.* 108. *ad Siagrium*: „ Volamus te Synodum congregare, atque ut in ea omnia, quæ ſanctis canonibus ſunt adverſa, diſtricte ſub anathematis interpoſitione damnentur, &c. *id eſt*, ut nec aliæ mulieres cum ſacerdotibus habitent niſi eæ, quæ ſacris canonibus ſunt permiſſæ. „ Tol. 2. *can.* Tol. 4. *can.* 42. Hiſpal. 1. *can.* 3. *l.* 19. *C. de Epiſc. & cler.* quæ extat *in l.* 44. *C. Theod. eod. tit.* ubi legitur, *ſcævi criminis*, rectius quam in Juſtinianeo, *ſævi*: ſic ſcævitas morum *in l.* 17. *C. Theod. de pœnis*; notavit Juretus ad Symmachum *lib.* 1. *ep.* 25. *Scævi dogmatis, in l.* 19. *C. Theod. de hæret. Scævitas interpretationis*: apud D. Ambroſium *l.* 3. *de fide*: ſicque *in l. ſi quis* 5. *C. de poſtul.* pro ſævitate, *ſcævitate*, legendum eſſe, poſt P. Fabrum notavit Gibalinus *t.* 2. *de negot. lib.* 6. *c.* 3. *art.* 8. videns. Voſſius *in Etymologico, verbo Scævus*. De his perſonis accipi poteſt Urbanus II. in Synodo Claromont. *c.* 2. ibi; „ Statutum eſt, ut omni die & monachi, & clerici, & qui cum eis fuerint, in pace permaneant. „

d *Pediſequas.*) Quæ dominas, matres videlicet vel ſorores ſequuntur. Plautus *in Milite*: *Pediſequæ filius ſum*. Terentius *in Andria*: *Accedo ad pediſequas*. Hinc pediſequi olim in Eccleſia dicebantur laici ruſtici, qui ſequebantur Eccleſiæ miniſtros, ut pabulum tempore opportuno reciperent. Petrus Bleſenſis *ſerm.* 18. ibi: „ Deividum, & Pediſequum, fidelium genus: ſane ſecundum hierarchiam Dionyſii duo ſunt genera fidelium in Eccleſia Dei. Primum quod dicitur Deividum; alterum quod appellatur Pediſequum. Deividos dicimus miniſtros Eccleſiæ, quibus credita ſunt eloquia Dei, quibus dictum eſt: Vobis datum eſt noſſe myſterium regni Dei; ceteris autem in parabolis, quibus Chriſtus ait: Omnia quæ audivi a Patre meo nota feci vobis. Pediſequos vero dicimus populum multitudinis, qui ſedet ſecus pedes Deividi, ut audiat legem ex ore ipſius, & percipiat de manu ejus pabulum vitæ in tempore opportuno. *Iterum ſerm.* 10. Eſt namque duplex genus hominum. Pediſequum & quoddam Deividum. Pediſequum hominum genus eſt, qui Deum non poſſunt agnoſcere per intelligentiam ſcripturarum, ſed veſtigia ejus quoquo modo indagant per viſibilia hujus mundi. Per viſibilia enim hujus mundi inviſibilia conſpiciunt Dei. Huic generi hominum prædicta non proponuntur, ſed Deivido, qui ſcilicet Deum vident per intelligentiam ſcripturarum. „ 4

e *Suſtentationis Presbyteri.*) Non ſolum enim presbyteri ex fructibus ſuorum beneficiorum poſſunt alimenta præbere parentibus, ſororibus, aut conſanguineis ſimili gradu conjunctis, verum & eas dotare, ut late probat Valenz. *conſil.* 98. *per totum*, & dicemus *in c.* 1. *de teſtam.* 5

f *Miniſtrare.*) Non ſolum enim prohibetur feminis offerre ſacrificium propter incapacitatem ſacerdotii, ratione ſexus, *c. tertio quæritur* 15. *q.* 3. Tertullianus *de veland. virg. c.* 9. Firmilianus *ep.* 75. quæ extat inter epiſtolas D. Cypriani, S. Epiphanius *hæreſi* 49. *&* 79. unde in Conc. Rhemenſi relato a Gratiano *in c. pervenit*, 29. *de conſecr. diſt.* 2. reprehenditur tamquam deteſtabile, quod quidam presbyteri in tantum parvipenderent divina miniſteria, ut feminis traderent ſacrum Domini corpus, ut infirmis deferrent: verum nec presbytero miniſtranti urceolos licet illis miniſtrare, vel reſpondere. Conc. Laodic. *can.* 44. Soterus *ep.* 2. Zacharias Pontifex *ep.* 6. *ad Pipinum Regem*, ubi tranſcribit Gelaſium *ep. ad Epiſcopos Lucanæ*, ubi inquiunt unus & alter Summus Pontifex: „ Nefas eſt feminas ſacris altaribus miniſtrare, vel aliquid ex his, quæ virorum officiis ſunt deputata, præſumere; nihilominus impatienter audivimus, tantum ſacrarum rerum ſubiiſſe deſpectum, ut feminæ ſacris altaribus miniſtrare firmentur, cunctaque quæ non niſi virorum famulatui deputata, ſexum cui non competunt, exhibere, &c. qui vel iſta committunt, vel committentes minime publicando pravis exceſſibus ſe favere ſignificant, 6

BIBLIOTECA CENTRAL